

Metoodiline juhend

õppevahendi Liiklusvanker juurde

Koostajad:
Piret Jõul
Marika Murre

Tartu 2013

Sisukord:

1. Sissejuhatus	lk 3
2. Liiklusvankri elementide loend	lk 4
3. Soovitused õppematerjali täiendamiseks	lk 7
4. Metoodilised juhised	
4.1. Lõimimine õppe- ja kasvatustegevusega	
4.1.1. 3 - 4 aastased	lk 8
4.1.2. 4 - 5 aastased	lk 13
4.1.3. 5 - 7 aastased	lk 17
4.1.4. I kooliaste	lk 20
4.2. Soovitusi tegevusteks	
4.2.1. Katsed	lk 27
4.2.2. Foorumteater	lk 28
4.2.3. Liiklusteemaline näidend „Hunt õpib liiklust“	lk 29
4.2.4. Liiklusmärgid	lk 33
4.3. Mängud	
4.3.1. 3 - 4 aastased	lk 40
4.3.2. 4 - 5 aastased	lk 42
4.3.3. 5 - 7 aastased	lk 43
4.3.4. I kooliaste	lk 45
4.4. Töölehed	
4.4.1. 3 - 4 aastased	lk 48
4.4.2. 4 - 5 aastased	lk 54
4.4.3. 5 - 7 aastased	lk 58
4.4.4. I kooliaste	lk 65
5. Lasteaedade kogemused Liiklusvankri projektis osalemise kohta	
5.1. Tartu Lasteaed Kelluke	lk 77
6. Kasulikud lingid	lk 84
7. Kasutatud kirjandus	lk 86
8. Lisad	
8.1. Rollimängud	lk 87
8.2. Õiged ja valed väited	lk 90
8.3. Liiklusmärgid	lk 91
8.4. Liiklusmärkide kaardid	lk 95
8.5. Tegevuste kirjeldused	lk 98
8.6. Ülesandekaardid	lk 100

1. Sissejuhatus

Transpordiameti ennetustöö osakond korraldab igal aastal projekti „Liikluskasvatuse õppevahend LIKLUSVANKER - koolilt lasteaiale“, mille eesmärgiks on toetada ja rikastada lasteaedades õppekavas ette nähtud liiklusteemade käsitlemist uue põneva õppevahendite komplektiga. Kuna eelkooliealine laps õpib mängides, siis suudab laps just mängu kaudu kõige efektiivsemalt omandada oskusi ja teadmisi liikluses ohutult toimetulekuks nii jalakäijana kui jalgratturina.

Liiklusvankri valmistamise projekti puhul on oluline ka koolide heategevusse kaasamine ning koolide ja lasteaedade suunamine omavahelisele tihedamale koostööle. Lisaks pakub see koolidele võimalust mitmekesistada tööõpetuse tundide läbiviimist. Mitmed koolid on valmistanud Liiklusvankri õppevahendi ka oma õppeasutuse algklasside tarbeks.

Liiklusvankri õppevahend aitab lastele tutvustada neile olulisi liiklusmärke ning luua läbimängimiseks põnevaid liiklussituatsioone. Mängukomplekti abil saab püstitada lasteaia õuealale näiteks väikese ajutise liiklusväljaku, kus harjutatakse õiget liikluskäitumist tänaval, tee ületamist, korraldada üle fooritulede tähendusi ja palju muud.

Liiklusteemalise õppevahendi Liiklusvanker kontseptsiooni autoriteks on Tõnu Tomson (Tartu Tamme Gümnaasium), Meelis Loost (OÜ Stopp) ja Kai Kuuspalu (Transpordiameti ennetustöö osakond).

Õppevahendi eesmärgid on:

- rikastada liikluskasvatuse teemade käsitlemist lasteaia ja algklassides;
- aidata õppevahendi abil kaasa lapse erinevate oskuste kujunemisele nii jalakäija kui jalgratturina;
- toetada õpetajaid süsteemse liiklusõppe organiseerimisel, kavandamisel ning läbiviimisel;
- aidata kaasa kooli ja lasteaia koostööle liikluskasvatuse (lapse turvalisus, liikluses toimetulek, ohud kooliteel jne) teemade raames.

Liiklusvankri metoodilise juhendi kokkupanekul on lähtutud:

- laste eakohasusest;
- mängulisuse printsiibist;
- laste ja õpetajate loovusest;
- koostööst lastevanematega.

Õppevahendi Liiklusvanker metoodilise juhendi koostasid Marika Murre (Tartu Lasteaed Hellik) ja Piret Jõul (Tartu Kivilinna Gümnaasium).

2. Liiklusvankri elementide loend

Jrk nr	NIMETUS	Kogus, tk
I	Liiklusmärgid (LM)	14
1.	LM 712 "Politsei" (250 mm x 375 mm)	1
2.	LM 711 "Esmaabi" (250 mm x 375 mm)	1
3.	LM 541 "Bussipeatus" (250 mm x 375 mm)	1
4.	LM 324 "Käigu keeld" (D = 250 mm)	1
5.	LM 321 "Jalgratta sõidu keeld" (D = 250 mm)	1
6.	LM 222 "Peatu ja anna teed" (B = 290 mm)	1
7.	LM 221 "Anna teed" (A = 290 mm)	1
8.	LM 573 "Õueala" (250 mm x 375 mm)	1
9.	LM 574 "Õueala lõpp" (250 mm x 375 mm)	1
10.	LM 431 "Jalgrattatee" (D = 250 mm)	1
11.	LM 543 + LM 544 "Ülekäigurada" (250 mm x 250 mm)	1
12.	LM 544 "Ülekäigurada" (250 mm x 250 mm)	1
13.	LM 432 "Jalgtee" (D = 250 mm)	1
14.	LM 435 "Jalgratta- ja jalgtee" (D = 250 mm)	1
II	Valgusfoor	1
III	Teisaldatav "SEBRA" (800 x 1500)	1
IV	Värvilised klotsid (200 x 50 x 50, punane, kollane, roheline)	60
V	Tähiskoonused (h= 300)	12
VI	Markeerimisvärv (pihustatav)	1
VII	Piirdelint ala ohutuse tagamiseks (500 jm)	1
VIII	Värvikettad (käepidemega, kollane-punane-roheline)	3
IX	Minikiiver	1
X	Metoodiline juhendmaterjal õpetajatele	1
XI	Jalgrattad (ka tõukerattad)	2
XII	Rollimängu vahendid (vastavalt soovile: reguleerija, liikluspoltseinik, kiirabi arst rollimänguks)	1
XIII	Esmaabi pakk	1
XIV	Kastid materjalide hoidmiseks ja transportimiseks	2

Liiklusmärgi/foori tugipost koos alusega

Foor

Värvikettad

Klotsid

Suur vanker

Väike vanker

„Sebra“

Fotodel olevad õppevahendi Liiklusvanker elemendid valmistasid Tartu Tamme Gümnaasiumi õpilased ja õpetajad sama kooli poiste tööõpetuse õpetaja Tõnu Tomson'i juhendamisel. Fotografeeris T. Tomson.

Õppematerjal valmis AS RAIT toetusel.

3. Soovitused õppematerjali täiendamiseks

- **Autod**

Vahendid: suur pappkarp auto kereks, must lai pael turvavööks, papptaldrikud autoratasteks

Meisterdage koos lastega suurest pappkarbist auto, mis püsib lapsel ümber tänu turvavööle.

Autod võivad olla erinevat värvi. Teha ka operatiivautod (puna-valge kiirabi, punane tuletõrje ja sinine politsei). Lisaks võiks olla üks buss.

- **Kiirabiarst**

Vahendid: punane helkurvest; triigitav, kleebitav või õmmeldav helkurkangas või helkurpael; arstikohver (mängukohver või vana väike reisikohver), esmaabivahendid (plaastrid, side, kuuldetoru jms)

Kinnitage vastavalt materjalile helkurvestile kiri KIIRABI. Täiendage kohver esmaabivahenditega.

- **Tuletõrjuja**

Vahendid: punane helkurvest; triigitav, kleebitav või õmmeldav helkurkangas või helkurpael; punane plastmasskiiver

Kinnitage vastavalt materjalile helkurvestile ja kiivrile kiri PÄÄSTE.

- **Politseinik**

Vahendid: kollane helkurvest; triigitav, kleebitav või õmmeldav helkurkangas või helkurpael; sinine nokkmüts; vahtplastist musta-valge triibuline sau või stopp-ketas

Kinnitage vastavalt materjalile helkurvestile ja nokkmütsile kiri POLITSEI.

Meisterdage vahtplasttorust musta - valge triibuline sau.

- **Vahendid rollimängudeks**

Järgnev loetelu asjadest ei ole lõplik ega pea olema pidevalt Liiklusvankris. Paljud asjad on juba olemas lasteaias või koolis, samuti saavad lapsed asju kaasa võtta.

Hele ja tume T-särk; kapuutsiga pusa; nokkmüts; päikseprillid; kõrvaklapid; mobiiltelefon; (jalg)pall; erinevad (materjali, kuju, töökindluse poolest) helkurid; taskulamp; jalgratta kiiver; rulluisud; tõukeratas

- **Rollimängude kirjeldused** Vt [Lisa 8.1. Rollimängud](#)

4. Metoodilised juhised

4.1. Lõimimine õppe- ja kasvatustegevusega

4.1.1. 3 - 4 aastased

Eesmärgid:

- laps oskab käituda tänaval, autos;
- laps teab lihtsamaid mõisteid: kõnnitee, sõidutee, sõidukijuht, jalakäija, valgusfoor, kiirabi, päästeauto, politsei, helkur, kiiver, turvavöö, ülekäigurada (sebra).

Mina ja keskkond (arutlemine ja vestlemine)

Linnas on kahesugused teed. Mis teed need võiksid olla? Ühe tee peal sõidavad autod, teise tee peal käivad inimesed. Need on sõiduteed ja kõnniteed. Sõiduteel sõidavad veel bussid, mootorrattad, trammid, trollid jne. Need on kõik sõidukid ja neid juhivad sõidukijuhid. Kõnniteel sõita ei tohi, seal peab jala käima. Kui käid jala, siis oled jalakäija. Kas sina oled olnud jalakäija? Millal? Kuidas sa liikusid? Kas sa jooksid ja hüppasid või hoidsid ilusti ema - isa käest kinni?

Toimub arutelu teemal „Kuidas liigelda tänaval?“.

Keel ja kõne

Õpetajal on üks huvitav luuletus, mida on vaja tähelepanelikult kuulata.

TAKSO (E. Esop)

Vaatan juhti rõõmsal meelel,
kümned küsimused keelel:
Ütle, kas see ongi sidur?
Ütle, kas see ongi pidur?

Aga juht ei taha seda,
et ma sõidul segan teda
ja ma püüan olla vakka,
siis ta riidlema ei hakka.
Siis ta muigab,
sest et tema
on ju minu oma ema.

Millest luuletus rääkis? Miks ei tohi autojuhti segada? Aga kas jonnida tohib autos? Miks ei tohi? Isa-ema kuuleb ainult lapse jonni ja ei suuda enam jälgida liiklust ja võib toimuda avarii. Mis on avarii? Kuidas teie autos olete?

Mina ja keskkond (katse,vaatlus, arutlemine - vestlemine)

Rääkisime, mida ei tohi autos teha. Aga kui sa autosse istud, mis on esimene asi, mida sa pead tegema? Turvatool, turvavöö. Miks on see vajalik? Järsu pidurdamise korral hoiab ta sind kinni ja sa ei kuku istme pealt maha ega löö oma pead vastu klaasi.

Katse nukuga. Nukk pannakse auto peale istuma. Natuke eemal on teine suurem auto. Nukuga auto veeretatakse vastu suurt autot. Nukk kukub. Nukk sai kindlasti haiget. Uuritakse, mis vigastused võiksid nukul olla (samastatakse endaga). Nüüd pannakse nukule „turvavöö“ peale (võib teibiga kinnitada auto külge). Korratakse katset. Nukk ei kuku. Miks? Lastel on ka võimalus katses osaleda (lükata autot).

Kui sa sõidad jalgrattaga, kas sul on siis ka turvavöö peal? Kuidas me saame ennast kaitsta, kui peaksime rattalt kukkuma? Mis kaitseb meie pead? Kiiver. Pea on inimesel kõige õrnem. Kiiver kaitseb meid ainult siis, kui ta on õigesti peas. Õpetaja demonstreerib kiivri kinnitamist ühe lapse peal. Kiiver peab olema paras, ei tohi olla kuklasse lükatud ega liiga silmille tõmmatud. Rattaga tohib sõita oma koduhoovis või ema - isa kõrval tänaval.

Juhtub, et sa siiski kukud ja saad väga haiget. Kes sõidab sireenide huilates kohale? Kiirabi. Kes istuvad kiirabiautos? Arstid. Kuidas nad saavad sind aidata? Kindlasti sõidab veel üks auto kohale. Ka temal on vilkurid. Mis auto see on? Politseiauto. Kes seal sees istuvad? Politseinikud. Mis tööd nad teevad? Jalgratturitel kiiver peas, autos olijatel turvavöö kinnitatud jne. Ühed autod on veel, millel on vilkurid. Need on suured autod. Mis autod? Päästeautod. Mis tööd päästjad teevad? Kustutavad tuld, päästavad loomi ja inimesi jne.

Liiklusmäng „Värvilised roolid“ Vt [Mängud](#)

Keel ja kõne (keelesõnad)

Autojuhid olid tublid ja reegleid ei rikkunud. Õpetaja annab igale lapsele „lutsukommi“, mille laps pistab põske. Suu on kinni - keel liigub paremale - vasakule vastu põske, üles - alla. Kas kellelgi on veel komm suus? Lapsed ajavad keele pikalt välja. Äkki on keegi kommi torusse peitnud? Keeletoru. Ei ole. Nüüd limpsime keelega kommi tükid põskedelt, nina otsast ja lõua pealt.

Meil oli päris hea siin rühmas sõita. Keerasime ja pöörasime, kuhu aga tahtsime. Aga kas ka päris autod saavad sõiduteel nii teha? Miks ei saa? Mida on vaja teha, et õnnetusi ei juhtuks?

Matemaatika

Õpetaja näitab liiklusmärke, mis on lastele paremini arusaadavamad ja jäävad paremini meelde („Ülekäigurada“ (sebra), „Õueala“, „Õueala lõpp“, „Jalgratta ja jalgte“, „Jalgratta sõidu keeld“, „Tee tööd“). Mis need on? Liiklusmärgid. Miks neid vaja on? Aitab ohutult liigelda. Toimub antud liiklusmärkide tutvustus lastele arusaadavas keeles. Õpetaja palub lastel rühmitada liiklusmärgid kuju (ring, kolmnurk, nelinurk) järgi. Pärast seda toimub hulkade võrdlus (rohkem - vähem - võrdne). Uuritakse samuti, mis värvi need liiklusmärgid on. Kuid puudub üks väga tähtis liiklusmärk. Mis see võiks olla?

Mõistatus

KOLM SÕPRA (E.Esop)

Kolmekesi on nad reas.

Kes nad on?

Kas sina tead?

Üks on punane kui leek,
keelab „Stopp! On kinni tee!”

Teine, kollane kui õun,
„Oota veidi!” annab nõu.

Kolmas, herneroheline,
lubab lahkelt: „Mine, mine!”

Kolmekesi on nad reas.

Kes nad on?

Kas sina tead?

Mina ja keskkond (vaatlus, arutlemine ja vestlemine, katse)

Õpetaja näitab valgusfoori. Mis see on? Mitu tuld on? Mis värvi tuled on? Vaatame, kus need tuled asetsevad? Mis värvi on kõige ülemine tuli? Punane. Mida see tuli lubab teha? Midagi ei luba. Peatu ja oota. Mis värvi on keskmine tuli? Kollane. Mida see tuli lubab teha? Ka see tuli ei luba midagi teha. Kollane tuli tähendab, et tuleb olla tähelepanelik ja paigal seista. Nüüd on jäänud veel kõige alumine tuli. Mis värvi see tuli on? Roheline. Mida see tuli lubab teha? Roheline tuli lubaba meil edasi liikuda. Mis juhtub siis, kui meil ei olekski valgusfoore ja liiklusmärke? Kuula, mis on lastel öelda.

Järsku hakkab õpetaja taskutest midagi otsima. Mis need küll on? Helkurid. Kas need on mänguasjad? Ei. Kuhu ma need pean panema? Riiete külge. Miks ja kuhu täpsemalt panna? Et pimedas mind autod näeksid. Millal on pime? Hommikul, õhtul, sügisel, talvel. Lapsed räägivad, kas nad on pimedas õues olnud ja miks. Aga kuidas mind auto ikkagi näeb? Auto tuled paistavad helkuri peale ja helkur hakkab särama. Õpetaja näitab lastele ka helkurvesti. Mis see on? Helkurvest. Kumba näeb autojuht enne: kas last, kellel on seljas helkurvest või last, kelle riiete küljes ripub helkur? Helkurvestiga last. Miks? Helkurvest on suurem ja suuremaid asju näeb paremini kui väiksemaid asju. Teeme katse ja vaatame, kas teil on õigus. Aknale rulood ette. Valguskiirg peab tulema silmade kõrguselt. Mis see katse näitas meile? Arutada lastega.

Nüüd läheme riideruumi ja vaatame, kas kõikidel lastel on riiete küljes helkurid või helkurpaelad. Toimub helkurite vaatlus. Helkureid võrreldakse kuju, värvuse ja suuruse järgi. Kontrollitakse, kas helkurid asuvad õigel kõrgusel (autotulede kõrgusel, 30 - 70 cm). Aeg on riidesse panna ja õue minna.

Liiklusmäng õues „Valgusfoor“ Vt [Mängud](#)

Liiklusmäng õues „Slaalom“ Vt [Mängud](#)

Liivakastimängud „Rallirada“, „Autotee“

Käeline tegevus (rühmas)

Maalimine: „Minu auto“.

Piltide värvimine: „Kiirabiauto“, „Politseiauto“, „Päästeauto“.

Voolimine: „Valgusfoor“ (piklik- ja ümarvorm).

Liisusalmid

Sõit - sõit bussiga,
vinta - vänta rattaga,
killa - kõlla trammiga,
kodu poole naeruga.

Üks, kaks, kolm, neli, viis -
kes on auto sees?
Viis, neli, kolm, kaks, üks -
seal on väike laps.

Üks, kaks, kolm, neli, viis -
tule välja siis!
Viis, neli, kolm, kaks, üks -
ei saa, mul lahti kinga krõps.

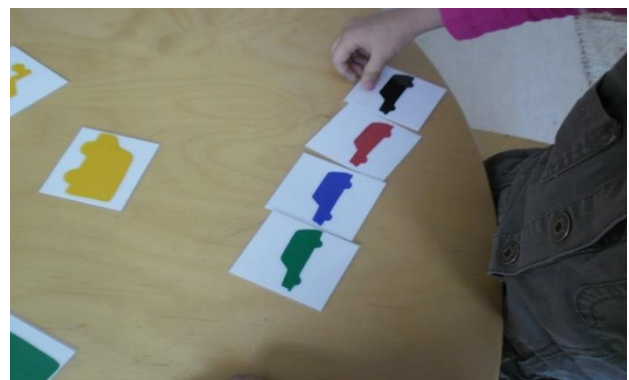
Õppekäik

Tutvumine lasteaia liikluslinnakuga (kui on) ja lasteaia territooriumiga. Näidata lastele, kus on lastel võimalik joosta, ronida, liivaga või palliga mängida.

Liiklusmäng „Valgusfoor“ Vt [Mängud](#)

Lauamäng „Värvilised autod“

Toimub autode rühmitamine suuruse ja värvi järgi.

4.1.2. 4 - 5 aastased

Eesmärgid:

- teab lihtsamate liiklusmärkide tähendusi („Politsei“, „Esmaabi“, „Bussipeatus“, „Käigu keeld“, „Jalgratta sõidu keeld“, „Õueala“, „Õueala lõpp“, „Jalgrattatee“, „Ülekäigurada“, „Teetööd“);
- teab valgusfoori tulede süttimise järjekorda;
- oskab käituda tänaval, ühissõidukis.

Keel ja kõne (Mõistatused. Häälimine, häälikute leidmine sõnas)

Mööda maad viib, kuhu vaja,
sind üks väike maja.
Neli ratast alusmüüriks,
viies ratas sees on tüüriks.
(Aabits Tln.1965)

Millest on juttu? Autost. Millega on autot võrreldud? Väikese majaga. Mida tähendab väljend „neli ratast alusmüüriks“? Maja seisab vundamendi peal, auto ratastel. Mida tähendab väljend „viies ratas sees on tüüriks“? Tüürima - juhtima, viies ratas - rool.

Kellest nüüd on juttu?

Masinas ta keerab rooli
sõitjatest ta kõigist hoolib.
Sõiduk tal on suur kui maja
peatusi teeb teel, kui vaja.
(Liisusalmid ja lasteriimid. Kirjastus Ilo Tln. 2009)

Millepoolest erineb sinu ema - isa auto bussist? Väiksem, mahub vähem inimesi sisse. Mis on ühist bussil ja autol? Rattad, istekohad jne. Nad võivad isegi ühte värvi olla. Õpetaja häälib ühe värvi ja lapsed arvavad ära, mis värvi autoga õpetaja täna tööle tuli. Siis palub õpetaja lastel öelda, mis oli selle sõna esimene häälik. Pärast seda häälib üks laps ja teised ütlevad, mis värvi autoga laps lasteaeda sõitis ja mis on esimene häälik selles sõnas (võib otsida sõna viimast häälikut).

Mina ja keskkond (arutlemine ja vestlemine, katse) Kuidas peab autos ja busses käituma? Peab istuma ja turvavöö peab olema kinnitatud, ei tohi karjuda, aknast välja upitada, asju välja loopida jne. Bussi või autosse istudes pean ma kõige enne kinnitama turvavöö.

Teeme katse. Me teeme selle natuke teistmoodi, kuid põhimõte on sama. Laps istub toolil, käed süles. Õpetaja läheb tooli taha ja tasakesi müksab tooli (lapse jaoks ootamatult). Laps ehmatub ja on juba kukkumas, õpetaja suudab teda kinni hoida.

Teine katse. Laps istub toolil, kuid hoiab tooli servast kinni. Õpetaja seletab, et see on nagu turvavöö, mis sind kinni hoiab. Samal ajal tasakesi müksab tooli. Laps ehmatub, kuid temaga ei juhtu midagi. Õpetaja selgitab lastele, mis ja miks toimus ning võrdleb seda auto pidurdamisega. Turvavöö hoiab sind tihedalt vastu istet ega lase sul kukkuda.

Liikumismäng „Tule bussi“ Vt [Mängud](#)

Pärast mängu toimub arutelu teemal „Kuidas bussis käituda“. Aga ikka võib õnnetusi juhtuda. Keda kutsuda, kui oleme väga haiget saanud, mis numbril? Kui autodega juhtub õnnetusi, keda siis on vaja kutsuda? Juhtub ka, et katkisest autost voolab välja õli või bensiini, kes meid nüüd aitab? Kohale sõidavad kiirabi, pääste- ja politseiauto. Selleks, et õnnetusi ei juhtuks, on meil vaja (õpetaja paneb lauale või tahvlile liiklusmärgid, mis on eesmärkides loetletud).

Matemaatika

Õpetaja räägib lastele, mille jaoks üks või teine liiklusmärk on vajalik. Vaadatakse, mis värvi märgid on. Punane - keelab ja hoiatab, sinine - lubab. Aga kui on sinise liiklusmärgi peal punane joon? Kas see märk lubab või keelab? Lapsed hakkavad liiklusmärke rühmitama kuju järgi (kolmnurk, ristkülik, ruut, ring) Loevad ära, mitu märki said (10). Et numbrid paremini meelde jääks, loevad lapsed liisusalmi.

Üks, kaks, kolm -
auto taga tolm.
Neli, viis, kuus -
auto on ju uus.

Seitse, kaheksa -
käike vaheta.
Üheksa, kümme -
auto jäi lumme.

Mõistatus

Ühest liikluses olulisest asjast pole me veel rääkinud.

Kogu aeg teen aina tööd -
olgu päev või olgu öö.
Silmad säravad mul peas,
kolm neid ülestikku reas.
Jalgu ainult üks on all
seisan püsti tänaval.

Millest on mõistatuses juttu? Valgusfoorist. Mis järjekorras on tuled valgusfooris? Õpetaja palub mõnel lapsel nimetada tuled, mis asuvad keskel, all, üleval (läbisegi). Nüüd uuritakse tulede tähendusi. Punane tuli - seisa, kollane tuli - oota ja seisa, roheline tuli - võid minna. Miks on valgusfoori vaja? Inimestele, et saaks ohutult üle tee minna. Autodele, et ei juhtuks avariid ja et autojuht teaks, millal ta peab inimese üle tee lubama. Tavaliselt on autodele ja inimestele mõeldud valgusfoorid erinevad. Milles seisneb nende erinevus? Tulede arvus. Autodele mõeldud valgusfooris on kõik kolm tuld, kuid inimestele mõeldud valgusfooris on kaks tuld: punane (inimene seisab) ja roheline (inimene käib). Miks puudub kollane tuli?

Inimene saab kohapealt kiiremini edasi kui auto. Miks tuled vilguvad? Annavad märku, et varsti on süttimas järgmine tuli. Kas ma tohin hakata üle tee minema, kui roheline tuli vilgub? Ei. Ma ei jõuaks üle tee. Parem ootan. Aga kui ma juba olen ületamas teed, siis pean kiirust lisama (joosta ei tohi), et jõuda ohutult üle tee. Õpetaja küsib laste käest, kas nad on tähele pannud, et valgusfoorid teevad häält? Nad plöksuvad ja põrisevad. Miks nad häält teevad? Vaegnägijatele. Kes need on? Inimesed, kes halvasti näevad või siis üldse ei näe. Plöksumine - seisa. Pörin - mine.

Õppekäik

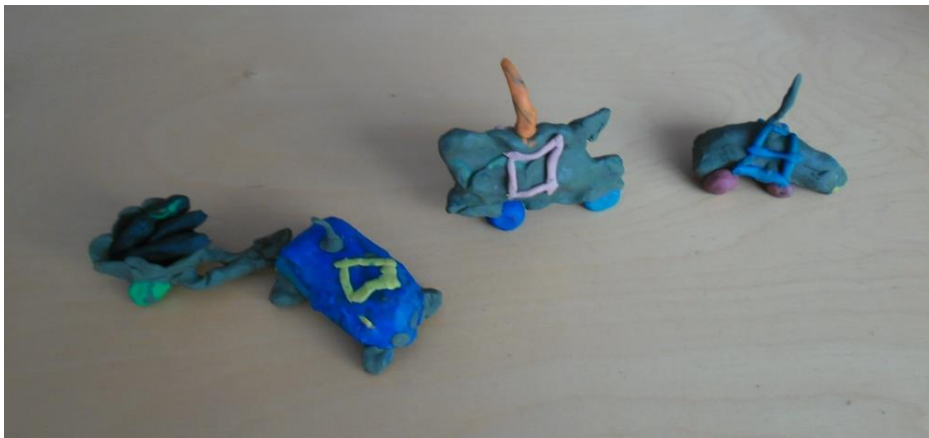
Et liiklusemärgid paremini meelde jääks, lähevad lapsed lasteaia territooriumilt välja õppekäigule. Enne seda aga räägitakse tänaval käitumisest. Tänaval ei tohi joosta ega karjuda, peab käest kinni hoidma, peab jälgima liiklusemärke. Lasteaialapsed peavad selga panema helkurvestid, et õpetaja ja teised liiklejad neid paremini näeksid. Muidu ei pea päeval helkurvesti kandma, ainult pimedal ajal. Enne minekut lepatakse kokku, millele erilist tähelepanu pööratakse. Liiklusemärgid, autode kiirus, inimeste käitumine tänaval. Jõudnud tagasi lasteaia territooriumile, toimub arutelu – vestlus: Kas kõik inimesed täitsid liikluseeskirju, kui kiiresti autod sõitsid (kiiresti, aeglaselt, kihutasid), kas ka jalgrattureid oli näha jne. Õpetaja tahab teada, kas mõni valgusfoor oli heliga? Tuletatakse meelde, miks see nii on.

Liikumismäng „Ettevaatust, takistus“ Vt [Mängud](#)

Pärast mängu tehakse oma lasteaia territooriumile liikluslinnak, kasutatades „Liiklusvankri“ vahendeid. Õpetaja kaasabil mängitakse läbi situatsioone, mis jäid õppekäigul käies meelde.

Käeline tegevus

Voolimine: „Minu auto“

Maalimine: „Päästeauto“

Meisterdamine: „Autoraamat“ (leitakse paraja suurusega auto pilt, lõigatakse välja, liimitakse ja pannakse kokku raamat).

4.1.3. 5 - 7 aastased

Eesmärgid:

- ohutu liiklemine tänaval, lasteaia territooriumil;
- oskab kaardistada oma koduteed;
- teab ja tunneb ära liiklusmärgid, mis on mõeldud jalakäijatele ja autojuhtidele;
- tunneb ära vähemalt kümmet liiklusmärki.

Keel ja kõne

Lapsed istuvad ringis. Õpetaja loeb liiklusteemalise jutukese. Toimub jutukese ümberjutustamine ja õpetaja poolt küsimustele vastamine. Õpetaja paneb ringi keskele tähekaardid (tähega allapoole). Ükshaaval võtab iga laps ühe kaardi. Vastavalt tähele nimetab sõna, mis algab vastava häälikuga. Sõna peab olema seotud liiklusega. Lapsele võib anda vihjeid. Pärast seda toimub sõna häälimine ja häälikuline analüüs. Tänavale minnes oleme kõik liiklejad. Kas jalakäijad või autojuhid. Nüüd kujutavad lapsed ette, et nad on autojuhid, kes sõidavad mööda kodulinna tänavaid.

Mäng „Minu linna tänavad“ Vt [Mängud](#)

Lapsed, kas teile meeldis see mäng? Miks? Mis meelde jäi? Miks oli laps teel? Ei tunne liiklusreegleid ja liiklusmärke? Miks peab liiklusmärke tundma? Vaatame, kas teie tunnete liiklusmärke? Õpetaja näitab liiklusmärke, mis on „Liiklusvankri“ omad ja veel mõned liiklusmärgid, mis on lastele lihtsamad ja arusaadavamad.

Matemaatika

Lapsed seletavad, mis märgid need on ja milleks neid vaja. Siis rühmitatakse märgid värvuse, kuju ja tähenduse järgi. Punane - hoiatab, keelab; sinine - lubab. Mida teha siis, kui sinise märgi peal punane joon. See märk keelab. Õpetaja räägib ühe lookese. Lapsed peavad kaasa mõtlema, et pärast õpetaja küsimustele vastata.

Lugu väikesest Reinust, kes pidi poe ukse taga ema ootama. Reinule meeldisid väga liiklusmärgid ja ta teadis, mis on „sebra“ ning „Õueala“. Ema oodates nägi ta eemal liiklusmärki, mis oli punase äärega kolmnurk ja sees oli ! . Rein läks seda märki lähemalt uurima, sest ta ei teadnud, mida see tähendab. Ta läks edasi ja järgmine märk oli samuti punase äärega kolmnurk, kuid seest oli see kollane ja sinna oli joonistatud üks töömees labidaga. Edasi aga Rein ei jõudnud. Järsku kadus pinnas ta jalge alt ja poisike libises kraavi. Ehmatuse oli nii suur, et Rein hakkas kõva häälega nutma. Õnneks oli ema juba poest väljunud ja tõttas pojale appi.

Küsimused lastele. Kas poiss kuulas sõna? Mitut liiklusmärki ta tundis? Mis märke ta veel nägi? Mitu märki sai kokku? Miks kukkus poiss kraavi? Iga laps võib ise välja mõelda oma jutukese.

Liiklusmäng „Mis see on?“ Vt [Mängud](#)

Liiklusmärgid on lastel selged ja nüüd võib minna autoga sõitma.

Liiklusmäng „Jälgi märke“ Vt [Mängud](#)

Mina ja keskkond (vaatlus, mudelid ja plaanid, teatmeteosed, õppekäik, katse)

Autojuhid olid tublid, nüüd tutvume kodutöödega (Lapsed, kes tulevad lasteaeda jala, joonistavad koos isa - emaga oma kodutee. Kodutee kaardistamisel on tähtis osa liiklusmärkidel. Need, kes sõidavad autoga, joonistavad ainult liiklusmärgid, mis jäävad koduteele.).Alguses lapsed räägivad, kus nad elavad (aadress), kas käivad jala, bussiga, autoga. Kas nende kodutee on pikk, lühike, keskmine. Kas koduteel liigub palju autosid, inimesi. Kas koduteel on näha rohkem inimesi või autosid või võrdselt. Siis otsivad lapsed nende liiklusmärkide tähendused, mis on neil kaardil joonistatud. Selleks kasutatakse teatmeteoseid. Koos õpetajaga toimub arutelu: „Miks just need liiklusmärgid on minu koduteel?“. Nüüd valitakse välja ühe lapse kodutee, mis ei ole kuigi pikk ning kus on vähemalt 3 - 4 liiklusmärki.

Õppekäik „Triinu kodutee“

On aeg minna õppekäigule. Korratakse üle tänaval käimise reeglid ja pannakse selga helkurvestid, et olla teistele liiklejatele nähtavad. Liiklusmärkidele lisaks vaadeldakse õppekäigul autojuhtide, jalakäijate, jalgratturite käitumist. Õpetaja palub lastel korraks seista ja silmad kinni panna. Kas kuulete midagi? Mida? Kummalt poolt? Mis te arvate, kas suur või väike sõiduk? Miks nii arvate? Jne. Lasteaia territooriumile tagasi jõudnud, arutletakse, mida nähti ja tuletatakse meelde ka liiklusmärgid, mida Triinu koduteel kohati.

Nüüd tehakse lasteaia territooriumile liikluslinnak „Liiklusvankri“ vahenditest, koos tänavate, autoteede, bussipeatuste, liiklusmärkidega. Lapsed on autojuhid, jalakäijad, bussijuhid. Esimene kord jagab õpetaja lastele ülesanded ära, et ei tekiks arusaamatusi, pärast valib iga laps endale meelepärase rolli. Õpetaja koos ühe lapsega jääb vaatlejaks, et teatud aja tagant mäng peatada ja arutada läbi, mis tehti õigesti, mis valesti. Mängu vaatlejad vahetuvad samuti.

Käeline tegevus

Joonistamine asfaldile kriitidega: „Minu auto“

Voolimine (ühistöö): „Meie linn“, „Valgusfoor“

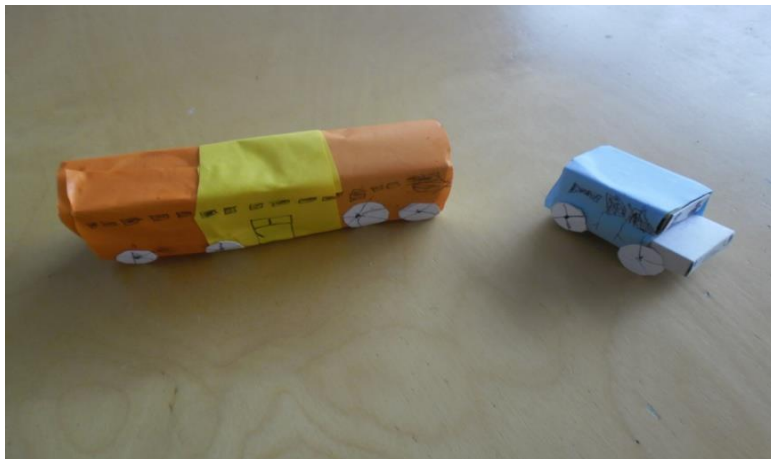

Maalimine: „Minu auto“

Meisterdamine: „Sau“ (pabertorbikust), „Politsei müts“ (paberist)

„Autod“ (paberist)

Liikumismäng „Ringrada“ Vt [Mängud](#)

Õppekäigud: Politseisse, Päästeametisse, Kiirabisse.

Lauamäng „Tunne liiklusmärke“

Laul on laiali liiklusmärgiga nelinurksed kaardid. Virnas on liiklusmärgi ja seletusega allapoole ristkülikukujulised kaardid. Mängija võtab virnast ühe kaardi (ei näita teistele) ja loeb, mis seal on kirjutatud (n: ülekäigurada) Temast vasakul asuv laps peab näitama, kus selline liiklusmärk asub laual. Küsijal on võimalus kontrollida, kuna tal on kaardi peal õige märk. Kui vastus on õige, saab mängija endale küsija kaardi, teine jääb lauale. Kui vastus on vale pannakse küsimusega kaard virna alla. Võidab laps, kellel on kõige rohkem kaarde.

4.1.4. I kooliaste

Põhikooli riikliku õppekava läbiv teema „Tervis ja ohutus” sätestab:

7.1. Läbiva teema „Tervis ja ohutus” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, **käituma turvaliselt** ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele.

b) Ohutuse valdkonnas õpetatakse **käituma ohutult liiklus-**, tule-, veeohu ja teiste keskkonnast tulenevate ohtude puhul ning **otsima vajaduse korral abi**.

7.2. Õpilast suunatakse:

b) ohutuse valdkonnas:

1) tundma eri liiki ohuallikate ja **ohtlike olukordade olemust** ning nende võimalikku tekkemehhanismi;

2) **vältima ohuolukordadesse sattumist**;

3) kujundama turvalisele kooli- ja kodukeskkonnale ning **liiklusohutusele suunatud hoiakuid ja käitumist**;

4) omandama teadmisi ning oskusi ohu- ja kriisiolukordades tõhusalt käituda;

5) **kujundama õiget liikluskäitumist, harjuma järgima liikluses kehtivaid norme ning arvestama kaasliiklejaid**;

6) **tundma õppima ja väärtustama liikluse ning ohutuse reeglitest tulenevaid õigusi, kohustusi ja vastutust**.

7.3. Läbiva teema „Tervis ja ohutus” käsitlemine I kooliastmes

Läbiva teema käsitlemisel I kooliastmes pannakse rõhk tervislike ja **ohutute käitumisviiside kujundamisele**. Selles vanuses on tähtis, et õpilane **mõistaks ohu olemust ja selle tekkepõhjust oma igapäevases keskkonnas ning omandaks oskused käituda ohutult ja turvaliselt**. Õppemeetoditest on rõhk jutustustel, aruteludel, rühmatöödel, demonstratsioonidel, rollimängudel ja käitumise modelleerimisel.

https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa12.pdf#)

I kooliastmes on liikluskasvatus tihedalt seotud igapäevase õppe- ja kasvatustööga. Reeglina ei võimalda kooli õppekava tunniplaani sisse tuua eradi liiklusõpetuse tundi. Enim käsitletakse liikluse teemat inimese- ja loodusõpetuse tundides, mis omakorda hõlmab eesti keele ja matemaatika tundides omandatud teadmisi ja oskusi.

Kõige otstarbekam on liikluskasvatust siduda aastaaegadega, sest tulenevalt aastaaegadest peame liikluses pöörama tähelepanu erinevatele asjaoludele.

Järgnevalt on ära toodud üks võimalikest käsitusviisidest, kuidas lõimida aastaaegu õppetundidesse, kasutades sealjuures Liiklusvankri õppevahendit. Iga õpetaja tunneb oma klassi kõige paremini, mistõttu on antud teemat võimalik esitada paljudel erinevatel viisidel. Lisaks on ära toodud aastaaegadest lähtuvalt liikluspäevade kavad 1. klassile.

SÜGIS

Minu koolitee

- Liikumine kõnniteel, sõidutee ja selle ületamine, ülekäigurada, ohtlikud kohad kooliteel
- Liiklusvankri abil saab moodustada sõidutee ja kõnniteed ning harjutada sõidutee ületamist reguleerimata ja reguleeritud ülekäigurajal; saab harjutada käitumist kõnniteel, mängides läbi erinevaid liiklusolukordi.
- Lõiming: eesti keel (rollimängud), matemaatika (liiklusväljaku ülesseadmine, graafikud kooliteest), inimese- ja loodusõpetus (käitumine liikluses, ohtlike kohtade leidmine), kunst ja tööõpetus (graafikute joonistamine, meisterdamine)

Olen nähtav

- Nähtavust parandavad tegurid - helkur, riietus, valgustus
- Katsed selgitamaks nähtavust parandavate tegurite tähtsust.
- Lõiming: eesti keel (katsete kirjeldused), matemaatika (vahemaade mõõtmine), inimese- ja loodusõpetus (katsed, käitumine liikluses), kunst ja tööõpetus (helkurite meisterdamine)

TALV

Liiklus talvel

- Libedus ja muud ohud
- Libeduse ja teiste talviste ohtude mõistmiseks korraldada õppekäike kooliümbruses.
- Lõiming: eesti keel (lühijutud), matemaatika (mõõtmine, graafikud), inimese- ja loodusõpetus, kehaline kasvatus (õppekäigud)

Olen viisakas liikleja

- Liikluses üksteisega arvestamine
- Liiklusvankri abil saab moodustada sõidutee ja kõnniteed ning harjutada igapäevast viisakat liiklemist.
- Lõiming: eesti keel (liiklusreeglid), inimese- ja loodusõpetus (käitumine liikluses), kunst ja tööõpetus (liiklusreeglite kujundamine)

KEVAD

Turvaline autosõit

- Turvavöö ja turvavarustus
- Lõiming: eesti keel (lühijutud, rollimängud), inimese- ja loodusõpetus (rollimängud), kunst ja tööõpetus (turvavarustuse kujundamine)

Olen jalgrattur

- Jalgratturi varustus ja kiivri tähtsus, ohutu sõidukiirus
- Liiklusvankri abil saab moodustada liiklusraja ning harjutada ohutut jalgrattasõitu.
- Lõiming: eesti keel (rollimängud), inimese- ja loodusõpetus (ohutu liiklemine), kehaline kasvatus (praktiline sõiduõpe)

SUVI

Ohutu suvevaheaeg

- Ohtlikud olukorrad, nende analüüs
- Liiklusvankri abil saab moodustada sõidutee ja kõnniteed ning harjutada igapäevast ohutut liiklemist.
- Lõiming: eesti keel (rollimängud, foorumteater), inimese- ja loodusõpetus (käitumine liikluses), kehaline kasvatus (praktiline sõiduõpe)

SÜGISENE LIIKLUSPÄEV 1. KLASSILE

Aeg:	september
Koht:	kooli aula või kooli õueala (vastavalt ilmale ja kooli tingimustele)
Sihtrühm:	1. klassi õpilased
Valdkond:	liikluskasvatus
Vahendid:	liiklusvanker, töölehed, kirjutus- ja joonistusvahendid, suured paberilehed, markerid, värvilised paberid, suured papitükid, käärid, liimid
Eesmärk:	mänguliste tegevuste kaudu tuletada vastsetele kooliõpilastele meelde igapäevaelus enimkasutatavaid liiklusreegleid, liiklusmärkide ja valgusfoori tuled tähendusi; ohutut teeületamist ning käitumist liikluses.

Lühikirjeldus

Liikluspäev on planeeritud septembrisse, kui vastsed kooliõpilased on tulnud suvepuhkuselt ning koolialguse ärevuse tõttu võivad olla kergesti unustanud, kuidas liikluses käituda.

Liikluspäevaks on planeeritud terve 1. klassi koolipäev (4 õppetundi), kuid vajadusel võib piirduda ka 2 - 3 tunniga. Liikluspäeva tegevused on seotud 1. klassi õppematerjaliga. Päeva jooksul omandatakse liiklusalaseid teadmisi erinevate tegevustega keskustes. Keskuste arv sõltub osalevate õpilaste arvust. Ühes keskuses võiks kuluda orienteeruvalt 20 - 30 minutit. Oluline on õpetajatevaheline koostöö, et päev kulgeks sujuvalt. Päeva võib lõpetada ühise liiklusalase mänguga või viktoriiniga.

Liikluspäeva keskused

EESTI KEELE KESKUS

- Töölehel on lihtsas keeles liiklusmärkide seletused. Õpilased loevad lühikirjelduse ning leiavad liiklusmärgi, mida kirjeldatakse. Õpilased jutustavad oma sõnadega, kuidas nad märgist aru saavad.
- Töölehel on segipaisatud tähed, mis õigesti kokkupanduna annavad liiklusmärgi nimetuse.
- Töölehel on liiklusmärkide kirjeldused. Õpilased mõistatavad kirjelduse järgi, missuguse märgiga on tegemist.

MATEMAATIKA KESKUS

- Õpilastele antakse ülesanne jaotada liiklusmärgid rühmadesse. Õpilased seletavad, kuidas ja miks nad märgid just sellistesse rühmadesse jaotasid.
- Õpilastele antakse ülesanne jaotada liiklusmärgid rühmadesse kuju järgi. Arutletakse, missuguse kujuga liiklusmärke on kõige rohkem, kõige vähem; missuguseid värve kasutatakse liiklusmärkide kujutamisel, miks neid värve.
- Õpilastele antakse ülesanne jaotada liiklusmärgid rühmadesse värvi järgi. Arutletakse, missuguseid värve kasutatakse liiklusmärkide kujutamisel, miks neid värve.

TEADUSKESKUS

- Üheskoos arutletakse küsimuste üle: Milleks on vaja liiklusmärke? Milleks on vaja ülekäigurada? Kust tuleb väljend „sebra“? Miks on vaja valgusfoori? Miks on valgusfooris just sellist värvi tuled?
- Lühidalt pannakse vastused ka kirja.
- Õpetaja esitab õpilastele väiteid liiklusest. Õpilased otsustavad, kas väide on õige või vale.
- Õpetaja või mõni hea lugeja õpilaste seast loeb ette eelpool esitatud küsimuste kohta näiteid, kuidas üks või teine asi on alguse saanud.

KUNSTI KESKUS

- Õpilastele on laudadele/põrandale ette antud mitmed materjalid, millest meisterdada liikluses vajaminevat abivahendit/sõiduvahendit. Abiks võivad olla ka fotod, pildid, šabloonid või joonised.
- Meisterdada võib rühmaga koos, paarikaupa või hoopis üksi.
- Mõned meisterdamisnäited: politseinikusau, erinevate sõidukijuhtide peakatted (nn peapaelad), papist vestid, mis kirjeldavad eriotstarbelisi autosid jms.

ROLLIMÄNGU KESKUS

- Õpilased tõmbavad loosi, missugust rolli nad liiklusemängus täitma hakkavad. Lepitakse kokku, kuidas antud rolli ära tunda. (Saab kasutada ka kunsti keskses valminud vahendeid.)
- Õpilased tõmbavad loosi, missugust liiklusemängu (liiklussituatsiooni) nad mängima hakkavad.
- Õpilased rajavad koos õpetajaga liiklusemängu jaoks vajaliku mänguväljaku liiklusvankri abil.
- Õpilased mängivad loositud liiklussituatsiooni läbi. Pärast tehakse kokkuvõte.

NUPUTAMISKESKUS

- Siin keskses on palju erinevaid võimalusi. Mõned näited.
- Tööleht erinevate nuputamisesärrannetega: täherärrastik, sõrraline ristsõrra, arvutamise salarristsõrra.
- Liikluspusede kokkupanemine.
- Liiklusega seotud vanasõrrnade kokkupanemine.
- Piltide pealt leida, kes ja miks käitub liikluses valesti; kuidas on õige.

TALVINE LIIKLUSPÄEV 1. KLASSILE

Aeg:	jaanuar
Koht:	klassiruum, aula
Sihtrühm:	1. klassi õpilased
Valdkond:	liikluskasvatus
Vahendid:	liiklusvanker, näidendi atribuutika
Eesmärk:	näidendite kaudu tutvustada erinevaid liiklussituatsioone; oluline on õpetusliku poole esitlemine.

Lühikirjeldus

Talvine liikluspäev on tubane liikluspäev, millele on eelnenud ettevalmistused näidendi loomise ja lavastamise näol. Liikluspäeval kohtuvad 1. klasside õpilased, et üksteisele aulas ette kanda oma välja mõeldud ja lavastatud etendus mingist liiklussituatsioonist, mis on neid kõige rohkem kõnetanud.

Näidendi lavastamisel kasutatakse liiklusvankrit ja sügisesel liikluspäeval valminud lisavahendeid.

Soovi korral võib etendada näidendeid ka teistele klassidele.

KEVADINE LIIKLUSPÄEV 1. KLASSILE

Aeg:	aprill
Koht:	kooli aula või kooli õueala (vastavalt ilmale ja kooli tingimustele)
Sihtrühm:	1. klassi õpilased
Valdkond:	liikluskasvatus
Vahendid:	liiklusvanker, lisa- ja abivahendid (kostüümid jms), liiklussituatsioonide ja rollide kirjeldused, suured paberilehed, markerid (soovi korral)
Eesmärk:	rollimängude kaudu valmistada õpilasi ette eelseisvaks suveperioodiks.

Lühikirjeldus

Liikluspäeva on parim läbi viia õues, kus on piisavalt ruumi erinevate liiklussituatsioonide loomiseks. Vastavalt õpilaste arvule tekitatakse niimitu liiklussituatsiooni, et õpilased saaksid max 10-liikmelistes rühmades antud situatsiooni läbi mängida.

Et rollimängudesse sisseelamine oleks parem, kasutada kindlasti kostüüme, abivahendeid või peakatteid. Rollid kirjutada võimalikult selgelt ja täpselt lahti. Roll peab olema ka õpetajal!

Rollimäng lõpetada ühise aruteluga: mida tehti, missuguseid vigu märgati, kuidas saab liikluses õigesti käituda jms. Soovi korral võib teha kokkuvõtte ka paberile.

4.2. Soovitusi tegevusteks

4.2.1. KATSED

- **Katse helkuriga**

Vahendid: helkurid (töökorras ja libahelkurid), taskulamp või sõiduk (auto, jalgratas)

Koht: hämar õu või ruum

Lapsed on hämaras ilma helkurita. Laste külge kinnitatakse helkurid, soovitavalt erinevatele kõrgustele. Helkureid vaadatakse pimedas, seejärel taskulambi või auto (jalgratta) tulede valguses.

Järgneb arutelu:

Millal oli lapsi paremini näha - helkurita või helkuriga?

Kelle helkurid helendasid paremini/halvemini? Miks?

Kuhu helkur riputada, et sellest oleks kasu?

- **Katse jalgrattaga**

Vahendid: jalgratas tuledega (soovitavalt erineva põlemise/vilkumisega), helkurvest, taskulamp

Koht: hämar õu või ruum

Lapsed jälgivad, kuidas põlevad jalgratta tuled. Arutletakse, missugused lambid on liikluses rohkem märgatavad (kas pidevalt põlevad või vilkuvad).

Jalgrattur sõidab või istub jalgratta seljas tavalistes riides. Jalgratturit valgustatakse taskulambiga. Seejärel paneb jalgrattur selga helkurvesti ja teda valgustatakse uuesti. Arutletakse, millal on jalgratturit paremini näha.

Helkurvesti katset saab edukalt läbi viia ka päevavalguses, igal juhul on helkurvestiga jalgrattur paremini märgatav.

- **Katse autoga**

Vahendid: auto (koos lapsevanema või õpetajaga)

Koht: õu

Lapsevanem või õpetaja näitab lastele, kuidas põlevad auto esi- ja tagatuled. Arutletakse, kuidas saab aru, kas auto läheneb või kaugeneb sinust.

- **Katse riietusega**

Vahendid: heledas ja tumedas riietuses laps

Koht: pime õu või ruum

Tumedas riietuses laps on umbes 10 meetri kaugusel teistest lastest. Arutletakse, kuidas ta paistab pimeduses.

Seejärel läheb tumedas riietuses lapse kõrvale heledas riietuses laps. Arutletakse, miks on heledas riietuses last paremini märgata.

- **Katse libedusega**

Vahendid: erinevad teeolud sügisel, talvel, kevadel; liiv

Koht: õu

Lastega katsetatakse erinevaid teeolusid (kuiv tee, vihmane tee, märgade puulehtedega kaetud tee, lumine tee, jäine tee, liivatatud talvine tee jms) erinevatel aastaaegadel.

Arutletakse, millest sõltuvad teeolud ja teel liiklemine erinevatel aastaaegadel.

Uuritakse laste jalanõusid. Arutletakse, missuguse mustri ja jalanõud libisevad halvemini.

4.2.2. FOORUMTEATER

Foorumteatri etenduses saavad vaatajad ise osaleda ning otsustada ja määrata loo kulgu ning lõppu. Mingit kindlat liiklussituatsiooni käsitlev halvasti lõppev lühilugu mängitakse vaatajatele ette mitmeid kordi ning etenduse juht arutab publikuga, kuidas ja mida muuta, et lugu lõppeks peategelase jaoks paremini. Vaatajatel on võimalus tulla ise lavale ja proovida enda pakutud lahendus näitlejana järele.

Foorumteatri etendustena mängimiseks sobivad rollimängude kirjeldused.

Vt [Lisa 8.1. Rollimängud](#)

4.2.3. Liiklusteemaline näidend

HUNT ÕPIB LIIKLUST

Sihtgrupp: 3 - 7 aastased lapsed

Eesmärk:

- laps teab, kes on jalakäija ja autojuht;
- tutvustada lastele liiklusmärke („sebra”, „ülekäigurada”, „valgusfoor”, „õueala”);
- laps oskab ohutult liigelda nii tänaval kui ka maanteel;
- laps teab helkuri ja helkurvesti vajalikkust ning nende õiget kasutamist.

Vahendid: liiklusvankri õppevahendid („sebra”, valgusfoor, liiklusmärgid („ülekäigurada” ja „õueala”), helkur, helkurvest, häälega roolid, värvipott, pintsel.

Tegelased: Hunt, põrsad Nihv, Nahv, Nuhv

Tegevus toimub metsas.

Laulu ümisedes tuleb hunt.

HUNT: Tere, lapsed! Teate, lapsed, ma lähen vaatan, kas notsud on oma majad juba valmis ehitanud. Ei, ma ei taha neid ümber puhuda. Nihv, Nahv ja Nuhv on nüüd minu sõbrad.

Äkki tulevad notsud joostes, rooli keerates ja häälega põristades. Nad sõidavad hundi nina ees edasi - tagasi.

HUNT: Mis te siin mängite, kas majad on juba valmis ehitatud?

NIHV: Juba ammu on majad ehitatud. Me oleme nüüd mängult linnas ja sõidame autoga. Me oleme autojuhid. Sinul, Hunt, autot ei ole ja sina pead käima jala.

HUNT: Aga kes ma siis olen?

NIHV: Kui sa käid jala, siis oled sa jalakäija.

Notsud sõidavad Hundi nina ees edasi.

HUNT: Kuulge, miks te mul edasi ei lase minna?

NAHV: Jalakäijad peavad käima kõnniteel. Meie oleme autojuhid ja sõidame sõiduteel. Kui sa tahad üle tee minna, siis pead üles otsima „sebra”.

HUNT (*pöörduv laste poole*): Lapsed, kas notsud teevad minuga nalja? Meie metsas ei ela ju sebra ja kas siis sebra aitab mul üle tee minna.?

NAHV: Kallis Hunt. „Sebraks” kutsutakse autoteele joonistatud valgeid triipe. Mul on siin puu taga juhuslikult valge värviga pott ja pintsel. Joonistame koos ühe „sebra”, et sa saaks üle tee minna.

„Värvides” rullitakse lahti „sebra” vaip.

„Sebra” juurde käib ka üks märk. (Toob puu tagant liiklusmärgi „Ülekäigurada”).

Lapsed, kas te teate, mis märk see on? Hunt, kas sulle ka jäi meelde, mis märk see on?

HUNT: Jäi küll. Nüüd ma võin üle tee minna.

NUHV: Ei või. Lapsed, mida peab enne tegema, kui autoteed hakkad ületama? Peab vaatama vasakule - paremale - vasakule. Aga miks? Sa pead veenduma, et sul on ohutu üle tee minna. Hunt, kas sina tead, kus on vasak- ja parempool? *(Hunt raputab pead.)*

Lapsed aitame teda. Tõstame üles vasaku käe ja nüüd parema käe. Aitäh. Näita nüüd sina, Hunt, kus sul on parem ja vasak käsi.*(Hunt teeb nagu palutud.)*

Nihv ja Nahv, läki autoga sõitma.

Notsud sõidavad üle „sebra” edasi - tagasi. Hunt läheb „sebra” juurde. Autod jäävad seisma. Hunt vaatab vasakule – paremale - vasakule, ise kõva häälega kommenteerides. Läheb üle tee. Tegevust korratakse paar korda.

HUNT: Teate, lapsed, see üle tee käimine hakkas mulle meeldima. Lähen õige veel.

Samal ajal toob üks notsudest ülekäiguraja juurde valgusfoori. Hunt keerab ringi ja tahab üle tee minna, kuid autojuhid ei tee temast välja, sest samal ajal põleb valgusfooris autojuhtidele roheline tuli.

Miks te mind üle tee ei lase?

NIHV: Kas sa näed, mis siin seisab? Mis see on? Lapsed, aitame Hunti. See on valgusfoor. Mitu tuld siin on? Mis värvi on tuled? Mida näitab punane tuli? Ei tohi minna üle tee. Mida näitab kollane tuli? Samuti ei tohi üle tee minna. Kas roheline tuli lubab meil üle tee minna? Jaa! Vaatame nüüd, kas Hundil jäi meelde, mida foori tuled näitavad.

Valgusfoor pannakse uuesti tööle ning autod hakkavad sõitma ja Hunt liikuma vastavalt tule värvusele. Tegevus toimub umbes 2 - 3 min.

HUNT *(pöördudes laste poole):* Küll see linna elu on ikka väsitav! Kogu aeg pead vaatama liiklusmärke ja mõtlema, mis nad küll tähendavad.

Samal ajal koristavad notsud ära liiklusmärgid ja „sebra” vaiba.

NAHV: Mis sa seal kurdad, Hunt? Tead, Hunt, sa ei olegi enam linnas. Nüüd me oleme maanteel. Siin ei ole enam kõnniteesid ega liiklusmärke jalakäijatele. Liiklusmärgid on nüüd ainult sõidukijuhtidele.

HUNT: Siis ma võin ju ükskõik, kus käia.

NAHV: Ei või ikka küll. Maanteel pead sa käima vasakul pool, et näha vastutulevat sõidukit. Ja maanteed ületades pead sa ikka vaatama vasakule – paremale - vasakule.

HUNT: Ma mäletan küll, kus pool on vasak (*tõstab üles vasaku käe*). Lapsed, kas ma tõstsin üles oma parema või vasaku käe? Õige, see on mu vasak käsi ja ma lähen nüüd mööda maanteed vasakut teeäärt kõndima. Notsud, te võite nüüd hakata mulle vastu sõitma. Notsud sõidavad ja Hunt käib. Järsku sõidab Nuhv talle otsa ning Hunt kukub maha ja hakkab nutma.

Miks sa mulle otsa sõitsid? Ma ju käisin õigel pool maanteed.

NUHV: Anna andeks sõber. Aga väljas on juba pimedaks läinud ja ma ei pannud sind tähele. Lapsed, kuidas saaks Hunt ennast pimedal ajal nähtavaks teha? Õige. Hundil võiks olla maanteel liikudes seljas helkurvest. Linnas liikudes piisab ka helkurist. Nihv ja Nahv, palun tooge Hundile helkurvest ja helkur. Lapsed, kas te teate, kui kõrgele tuleb helkur kinnitada. Õige, põlve kõrgusele. (*Hundile tuuakse helkurvest ja helkur*) Paneme nüüd Hundile helkurvesti selga ja kinnitame helkuri. (*Helkur kinnitatakse sõiduteepoolsele küljele autotulede kõrgusele 30 -70 cm.*)

HUNT: Kuulge, see on ju nii ilus! Aitäh teile sõbrad! Ma olen täna nii palju uusi asju teada saanud, et ma ei ole kindel, kas mul ka kõik meeles on.

NIHV: Lapsed, aitame Hundil meelde tuletada, millest me täna rääkisime. Meie notsudega küsime ja teie Hundiga koos vastate. Kes on jalakäija? Kes on sõidukijuht?

NAHV: Mida kutsutakse „sebraks”? Milleks seda vaja on? Kui oled ülekäiguraja juures, kas sa tohid siis kohe üle tee minna? Miks ei tohi? Mida pead tegema? Mis märk see on? Ülekäigurada.

NUHV (*tuleb valgusfooriga*): Mis see on? Mida need tuled näitavad? (*Kuulatakse ära laste vastused javajadusel täiendatakse.*) Hunt, räägi nüüd sina, mis sul seljas on ja miks sul seda vaja on.

HUNT: Mul on seljas väga ilus helkurvest. Seda kannan pimedal ajal maanteel liikudes. Auto tuled paistavad helkurvesti peale ja helkurribad hakkavad särama ning autojuht näeb mind juba eemalt. Maanteel liikudes võin ma ka päeval helkurvesti kanda, siis olen ma autojuhtidele paremini nähtav. Linnas piisab ka helkurist, kuna auto sõidab sõiduteel ja mina liigun kõnniteel. Helkur peab olema umbes põlve kõrgusel, et seda ka autojuht märkaks. Oli mul kõik õigesti meeles? (*kuulatakse ära laste arvamused.*)

Teate, sõbrad, ma olen tänasest päevast nii väsinud, et ma jõuaksin veel ainult mängida. Ei tea, kas selle jaoks ka mõni liiklusmärk on?

NIHV (*tuleb liiklusmärgiga „Õueala”*) On küll. Siin see on. Lapsed, kas te teate, mis märk see on? See on „Õueala” liiklusmärk. See märk lubab sul õues mängida, aga sa ei tohi unustada, et teel liiguvad ka autod. Meie läheme nüüd Hundiga mängima, aga teile soovime ohutut liiklemist ja ärge unustage, millest me täna rääkisime!

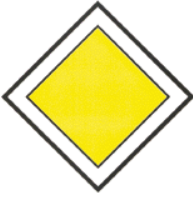
Fotod näidendi esitamiselt. Fotode autor Marika Murre.

4.2.4. LIIKLUSMÄRGID

Ühenda liiklusmärk nimetusega.

(Pildid ja seletused lõigata jooni mööda lahti.)

	SAMALIIGILISTE TEEDE RISTMIK		TÕKKEPUUTA RAUDTEE- ÜLESÕIDUKOHT
	TEETÖÖD		EES ON REGULEERIMATA ÜLEKÄIGURADA
	JALAKÄIJAD		LAPSED
	RISTUMINE JALGRATTATEEGA		PEATEE
	ANNA TEED		PEATU JA ANNA TEED
	SÕIDU KEELD		JALGRATTA SÕIDU KEELD

	KÄIGU KEELD		SISSESÕIDU KEELD
	KOHUSTUSLIK SÕIDUSUUND		JALGRATTATEE
	JALGTEE		JALGRATTA- JA JALGTEE
	ÜLEKÄIGURADA		PARKLA
	ÕUEALA		POLITSEI

LIIKLUSMÄRGID

Moodusta tähtedest märgi nimetused.

(Täheruudud lõigata mööda jooni lahti.)

J	A	L	A	K
Ä	I	J	A	D
L	A	P	S	E
D	J	A	L	G
R	A	T	T	A

T	E	E	J	A
L	G	T	E	E
A	N	N	A	T
E	E	D	P	E
A	T	U	J	A
A	N	N	A	T

E	E	D	P	E
A	T	E	E	S
Õ	I	D	U	K
E	E	L	D	K
Ä	I	G	U	K
E	E	L	D	Ü

L	E	K	Ä	I
G	U	R	A	D
A	Ö	U	E	A
L	A	P	O	L
I	T	S	E	I
E	S	M	A	A

B	I	B	U	S
S	I	P	E	A
T	U	S	T	E
E	T	Ö	Ö	D

4.3. Mängud

4.3.1. 3 - 4 aastased

VÄRVILISED ROOLID

Vahendid: punased, kollased, rohelised papptaldrikud (võivad olla ka ise värvitud papist ringid) või õppevahendi Liiklusvanker värvikettad

Mängu juhend:

Lapsed on autojuhid. Nad „käivitavad“ (häälega) oma autod, õpetaja jagab lastele roolid (värvilised papptaldrikud). Rühmaruumis sõidetakse nii, et ei minda millegi vastu. Samuti ei tohi kellestki mööda minna. Kõige kiirem sõit on kiirkõnd. Auto mootor töötab vaikselt (häälega). Sõidu ajal peab laps kuulama, mis värvi õpetaja ütleb. Kui see on tema rooli värv, peab ta seisma jääma ja enne ei saa edasi liikuda, kui on öeldud järgmine värv. Kui õpetaja ütleb: „Autod koju!“, sõidavad kõik õpetaja juurde ja annavad roolid ära.

VALGUSFOOR I

Vahend: valgusfoor

Mängu juhend:

Lapsed seisavad ühes viirus. Laste omavaheline kaugus on selline, et oleks hea ja ohutu liikuda. Õpetajal on valgusfoor. Ta seisab lastest umbes 30 m kaugusel joone taga.

Lapsed hakkavad liikuma joone suunas, jälgides valgusfoori tulesid.

Igale fooritulele kehtib oma liikumisviis:

punane tuli - lapsed seisavad, jalad koos;

kollane tuli - lastel on üks jalg ees (jooksu lähteasend);

roheline tuli - jooksmine.

Võidab laps, kes esimesena joone ületab.

Mängu lõpus arutatakse, kas kõik lapsed täitsid mängureegleid. Mis võib juhtuda, kui sa tänaval ei täida reegleid (autojuhina või jalakäijana)?

SLAALOM

Vahendid: koonused, papist punane ja roheline ring või õppevahendi Liiklusvanker värvikettad

Mängu juhend:

Koonused on paigutatud mängualale ringselt. Mängujuht asub ringi keskel. Tal on käes roheline ja punane tuli (papist ringid). Kui mängujuht tõstab üles rohelise tule, siis kõik jooksevad koonuste vahel slaalomit. Punase tule ajal jäävad kõik seisma - teevad kivikuju. Mängujuht annab kõige ilusamale kivikujule ühe punkti. Kellel on esimesena koos viis punkti, on võitja.

VALGUSFOOR II

Vahendid: papist punane ja roheline ring või õppevahendi Liiklusvanker värvikettad

Mängu juhend:

Lapsed seisavad ühes viirus. Nendest eemal (umbes 20 m) joone taga seisab mängujuht, kellel on käes punane ja roheline tuli (papist ringid). Ta näitab vaheldumisi punast ja rohelist tuld. Punase tule ajal lapsed seisavad, rohelise tule ajal lapsed jooksevad mängujuhi poole. Kes ületab esimesena mängujuhi juures oleva joone, on võitja.

4.3.2. 4 - 5 aastased

TULE BUSSI!

Mängu juhend:

Iga laps otsib ruumis endale koha, kus ta saab vabalt seista. Ta on „bussipeatuses“. Üks lastest on bussijuht, kes kiirelt liikudes korjab peatustest lapsi (puudutab last ja laps asub liikuma juhi järgi). Astunud bussi, peab laps kinnitama turvavöö (imiteerib), enne ei tohi buss liikuda. Buss liigub aeglaselt, sest bussis on palju lapsi. Kui peatustes enam lapsi ei ole, siis jääb buss seisma ja lapsed keeravad ringi. Nüüd on viimane laps esimene ja temast on saanud bussijuht. Tema peab lapsed koju viima. Buss sõidab rühmas ringi. Kui tema taga olev laps arvab, et see on tema kodu, siis puudutab juhti. Juht jääb seisma ja laps „astub bussist välja“ (astub kõrvale, jääb seisma). Buss sõidab edasi. Bussijuhi taga olev laps on järgmine, kes annab bussijuhile märku peatamiseks. Buss sõidab seni, kuni viimane reisija on väljunud. Nüüd nimetab bussijuht uue juhi, kes hakkab reisijaid sõidutama. Mängu võib mängida mitu korda, vahetades bussijuhte.

ETTEVAATUST, TAKISTUS!

Vahendid: sall või rätik

Mängu juhend:

Ühel mängijal seotakse silmad kinni, ta on „pime“. Teised seisavad vabalt valitud kohtadel, nemad on „autojuhid“. „Pime“ liigub „autojuhtide“ vahel. Kui „autojuht“ näeb, et „pime“ on väga lähedale jõudnud, annab ta häälega märku (häälega signaali). Selliselt juhivad nad „pimedat“ tema liikumisel.

RIIDED SELGA! (TEATEVÕISTLUS)

Vahendid: kõigile osalejatele jalgratturi kiiver, helkurvest, jalgratturi või tavalised kindad; erinevad tähised (nt eri värvi koonused)

Mängu juhend:

Lapsed seisavad võistkonniti kolonnis. Võistkondi võib olla mitu. Võistkonnad seisavad kõrvuti. Lastel on seljas jalgratturi varustus (vt vahendid).

Vile peale jooksevad esimesed lapsed eemaloleva tähise juurde. Igal võistkonnal oma tähis. Seal võtavad kiivri, kindad ja helkurvesti seljast; panevad korralikult tähise juurde ja jooksevad oma võistkonna juurde tagasi. Pärast plaksu löömist jookseb järgmine laps; jooksnud laps läheb rivi lõppu.

Võitjaks on võistkond, kes saab esimesena riided seljast. Mäng võib kesta ka seni, kuni kõik lapsed on tagasi riides.

4.3.3. 5 - 7 aastased

MINU LINNA TÄNAVAD

Vahendid: papptaldrikust roolid

Mängu juhend:

Mängijad istuvad ringis põlvitusistes, õpetaja samuti. Mängijad hoiavad käes rooli. Õpetaja ütluste järgi teevad lapsed vastavaid liigutusi ja hääli.

Õpetaja ütleb:

- kinnitame turvavöö - triks-traks (lapsed ütlevad järgi triks-traks)
- käivitada mootor (kõik häälega „käivitavad“)
- sõidame (ühtlane „pöörin“)
- parem kurv - kallutus paremale
- vasak kurv - kallutus vasakule
- laps teel - pidurdus hääled
- sõidame edasi - ühtlane pöörin
- teel üks auk - hüpe, hõigates „OI!“
- kaks auku - kaks hüpet, hõigates „OI - OI!“
- kumm katki - hõigatakse „AI - AI! LIPA - LOPA! LIPA - LOPA!“

Mängujuhte võib vahetada ja ise midagi juurde mõelda.

MIS MÄRK SEE ON?

Vahendid: liiklusmärgid

Mängu juhend:

Õpetaja on peitnud liiklusmärgid kattepaberi alla. Õpetaja näitab märki lastele vähehaaval kattepaberit pildilt libistades. Kattepaber võib liikuda alt - ülesse, ülevalt - alla, paremalt - vasakule, vasakult - paremale. Äraarvamist alustatakse märgi liigist (keelu-, hoiatus-, kohustusmärk). Võib nimetada ka liiklusmärgi kuju, värvi jne. Kes esimesena märgi ära arvab, saab märgi endale. Kellel on kõige rohkem märke, on mängu võitja.

JÄLGI MÄRKE!

Vahendid: liiklusmärgid, punane ja roheline ring või õppevahendi Liiklusvanker värvikettad, papptaldrikust roolid

Mängu juhend:

Mäng toimub rühmaruumis. Üks laps on autojuht, kes teab teed. Tema järgi sõidavad teised autod. Kõikidel on käes rool. Sõidetakse mööda rühmaruumi, vältides takistusi. Õpetaja on liiklusreguleerija. Tema käes on mõned liiklusmärgid. Autokolonn sõidab vabalt, kuid peab jälgima õpetajat, kes aeg - ajalt tõstab üles liiklusmärgi, mille järgi peavad autod sõitma.

Näiteks: Punane ring - seis, roheline ring - võib sõita, „Ülekäigurada“ - seis, kiirusepiirang 30 - väga aeglane kõnd, kiirusepiirang 90 - kerge sörk, kiirusepiirang 70 - kiire kõnd, „Teetööd“ - sulghüpped. Õpetaja liigub samuti ruumis ringi, et lapsed oleksid tähelepanelikumad.

RINGRADA

Vahendid: kiirusepiirangut (30, 50, 90) tähistavad liiklusmärgid, iga lapse kohta üks märgis (nt punane ring, väike mänguauto)

Mängu juhend:

Lapsed liiguvad ringjoonel (on autod). Ringi keskel on õpetaja, kellel on kolm kiirust piiravat liiklusmärki.

Liikumine toimub vastavalt märkide järgi:

30 - rahulik kõnd, teistest ei tohi mööda minna;

50 - aeglane jooks ehk sörk, teistest ei tohi mööda minna);

90 - kiire jooks, teistest tohib mööda joosta ainult vasakult poolt.

Liikumise ajal ei tohi kedagi puudutada. Puudutamine tähendab avariid. Kes reeglitest kinni ei pea, saab märgise. Uue eksimuse korral langeb mänguga mängust välja. Võitjad on need, kellel ei ole ühtegi eksimust (märgist).

4.3.4. I kooliaste

LIKLUSMÄRGI ALIAS

Vahendid: kaardid liiklusmärkidega (vt [Lisa 8.4. Liiklusmärkide kaardid](#)), liivakell, paberileht punktide arvestamiseks, pliats

Mängu juhend:

Mängitakse rühmas (4 - 6 last). Mängu alustab rühma noorim laps.

Liiklusmärkidega kaardid segatakse ning asetatakse, kaartide tagumine pool ülespoole, laua või põranda keskele.

Lapsed võtavad kordamööda maast kaardi ja seletavad kaardil olevat liiklusmärki endast vasakul olevale lapsele. Seletamise aega piirab liivakell.

Kui arvaja laps nimetab kaardil oleva liiklusmärgi, saab seletaja punkti. Võib mängida ka punktideta.

Näide:

See märk on ruudukujuline ja sinist värvi. Sellel on kujutatud inimest ja sebra.

(Reguleerimata ülekäigurada)

ARVA ÄRA LIKLUSMÄRK

Vahendid: õppevahendi Liiklusvanker liiklusmärgid või liiklusmärkide komplekt

Mängu juhend:

Mängujuht (õpetaja või laps) valib mõttes välja ühe liiklusmärgi. Teised püüavad Kas-küsimuste abil ära mõistatada, mis märgiga on tegemist.

Näide:

Mängujuht mõtles Jalgrattatee märgi peale.

Kas see on ümmargune? (Jah.)

Kas see on punane? (Ei.)

Kas see on sinine? (Jah.)

Kas sellel on jalgratas? (Jah.)

Kas see on jalgrattatee märk? (Jah.)

Veel võimalusi:

- Lapsele kinnitatakse haaknõelaga seljale liiklusmärk või pannakse otsaette kleep-paberileht liiklusmärgi nimetusega. Nüüd püüab märgi omanik Kas - küsimuste abil ära arvata, mis märgiga on tegemist.
- Mängu võib mängida kasutades liiklusalaseid sõnu.

OTSI LIIKLUSMÄRKE

Vahendid: kiletatud kaardid liiklusmärkidega (igat märki 6 tk; vt [Lisa 8.3. Liiklusmärgid](#))

Koht: suurem ruum, õu või park

Mängu juhend:

Lapsed seisavad ringis. Igaüks saab numbri 1 kuni 5.

Vastavalt laste arvule pannakse liiklusmärkidega kaardid ringi keskele. Kui lapsi on 20, siis sama liiklusmärgiga kaarte on ringi keskel 4 (20:5).

Õpetaja hüüab ühe numbri ja ühe liiklusmärgi nimetuse (näiteks 2, peatee). Kõik nimetatud numbriga lapsed lahkuvad oma kohalt, jooksevad päripäeva ringi ümber mängijate, sisenevad oma kohalt ringi keskele ning otsivad nimetatud liiklusmärgiga kaarti ja tõstavad selle üles. Teised lapsed kontrollivad, kas üles tõstetud kaart on õige.

Kaart asetatakse kohale tagasi ning mäng jätkub järgmise numbri ja märgi hüüdmisega.

TÄRINGUMÄNG

Vahendid: täringud (4 - 6 tk), kiletatud ülesandekaardid (vastavalt soovile 21 - 30 tk, ühel pool on ülesanne, teisel pool arv; vt [Lisa 8.6. Ülesandekaardid](#))

Koht: suurem ruum, õu või park

Mängu juhend:

Mängitakse rühmades (4 - 6 last). Iga rühm mõtleb välja liiklusalase tunnussõna oma rühma kokkukutsumiseks. Iga rühm saab veeretamiseks täringu.

Eelnevalt on kõik ülesandekaardid, numbripooled ülespoole, paigutatud ruumi või õue, jättes kaartide vahele kuni 3 meetrit.

Rühmad veeretavad täringut ning vastavalt silmade arvule tuleb leida samaarvuline ülesandekaart. Rühm kutsutakse tunnussõnaga ülesande lahendamiseks kokku. Kui ülesanne on lahendatud ja õpetajale esitatud, veeretatakse uuesti täringut. Saadud silmade arv liidetakse eelmisel korral saadud silmade arvuga. Taas otsitakse vastavaarvuline ülesandekaart, kutsutakse rühm kokku, lahendatakse ülesanne ja esitatakse see õpetajale.

Mängu võib rühm, kes lahendab esimesena viimase ülesandekaardi ülesande.

Näide:

Rühm veeretab täringul 3 silma. Rühm jookseb laiali otsima ülesandekaarti, millel on kirjas 3. Tunnussõna „valgusfoor“ peale tuleb rühm kokku ning lahendab ülesande. Õpetajale esitatakse vastus. Kui see on õige, veeretatakse täringut. Vale vastuse korral juhib õpetaja abiküsimuste või vihjetega rühma õigele vastusele ning rühm saab õiguse täringut veeretada. Täringul saadakse 5 silma. See liidetakse eelmisel korral saadud 3 silmaga, kokku 8 silma. Rühm läheb otsima kaarti, millel on kirjas 8. Mäng jätkub, kuni keegi rühmadest on jõudnud viimase ülesandekaardini.

JAH - EI MÄNG

Vahendid: küsimustik õigete ja valede väidetega (vt [Lisa 8.2. Õiged ja valed väited](#))

Koht: suurem ruum, õu või park

Mängu juhend:

Lapsed jaotatakse kahte võrdsesse rühma. Rühmad moodustavad kaks rivi ja seisavad nägudega vastamisi, üksteisest umbes 2 meetri kaugusel.

Üks rühm on „õiged väited“ ja teine rühm on „valed väited“.

Mõlema rühma selja taha tõmmatakse umbes 10 meetri kaugusele maha nn kodujoon.

Õpetaja loeb ette liiklusteemalise väite. Vastavalt sellele, kas väide on õige või vale, hakkavad vastava rühma lapsed teise rühma lapsi taga ajama. Püüda ei tohi, kui laps on jõudnud oma kodujoone taha. Kinnipüütud laps muutub teise rühma liikmeks.

Mängu võidab rühm, kus on enim lapsi.

Valede väidete puhul võib arutleda, kuidas on õige väide.

PANTOMIIM

Vahendid: liikluslaste tegevuste kirjelduste kaardid (soovitavalt laste arvule või rohkem; vt [Lisa 8.5. Tegevuste kirjeldused](#))

Mängu juhend:

Laual on tegevuste kirjelduste kaardid (üks tegevus võib korduda).

Laps võtab ühe kaardi, loeb sellel oleva kirjelduse läbi ning esitab teistele lastele tegevuse ilma sõnadeta. Sama kaardi võib panna tagasi teiste kaartide hulka või eraldi.

Teised lapsed mõistavad, mida neile esitatakse.

Mängu lõpus võib valida välja kõige paremini tegevust esitanud lapse.

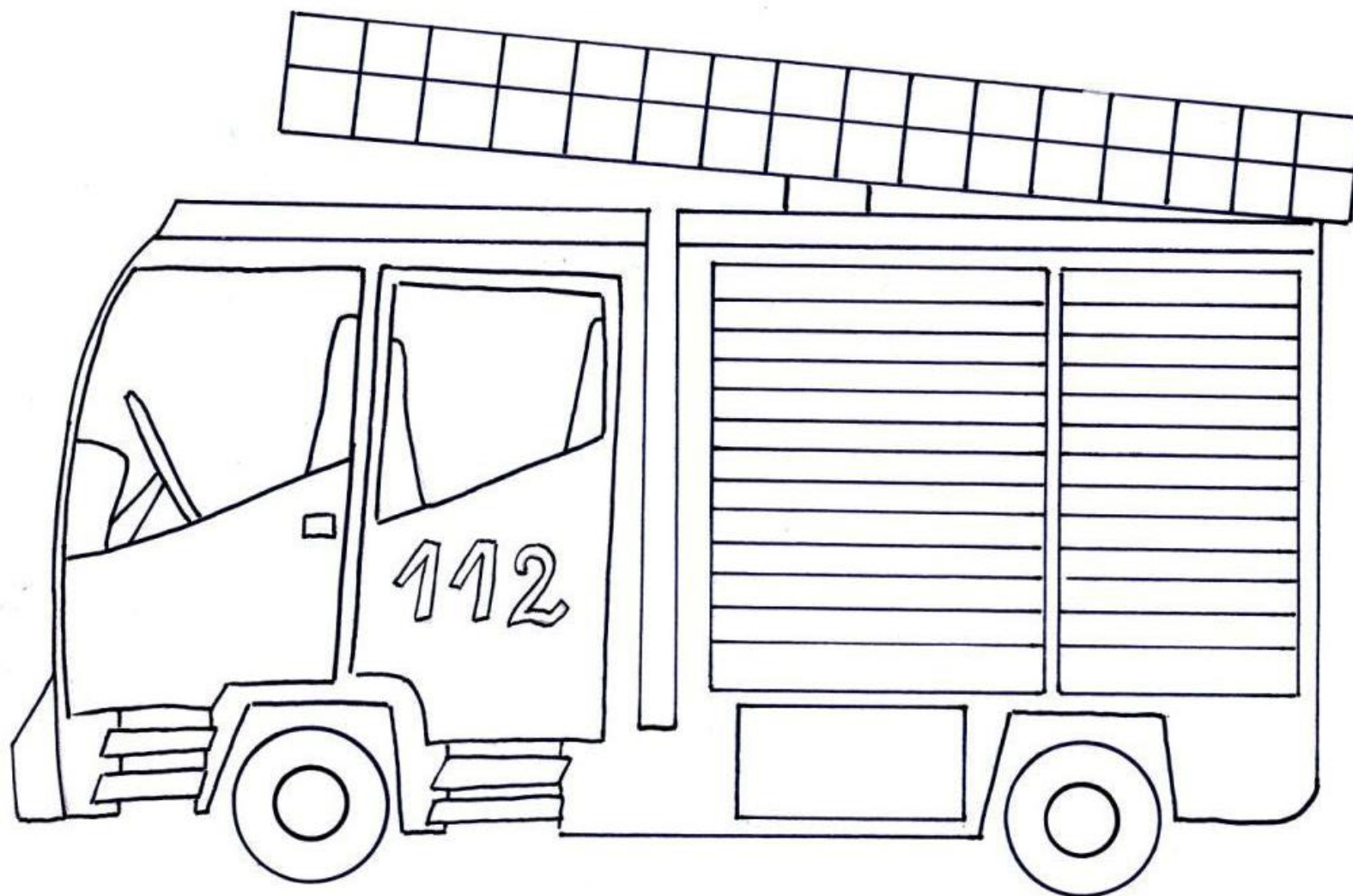
4.4. Töölehed

4.4.1. 3 - 4 aastased

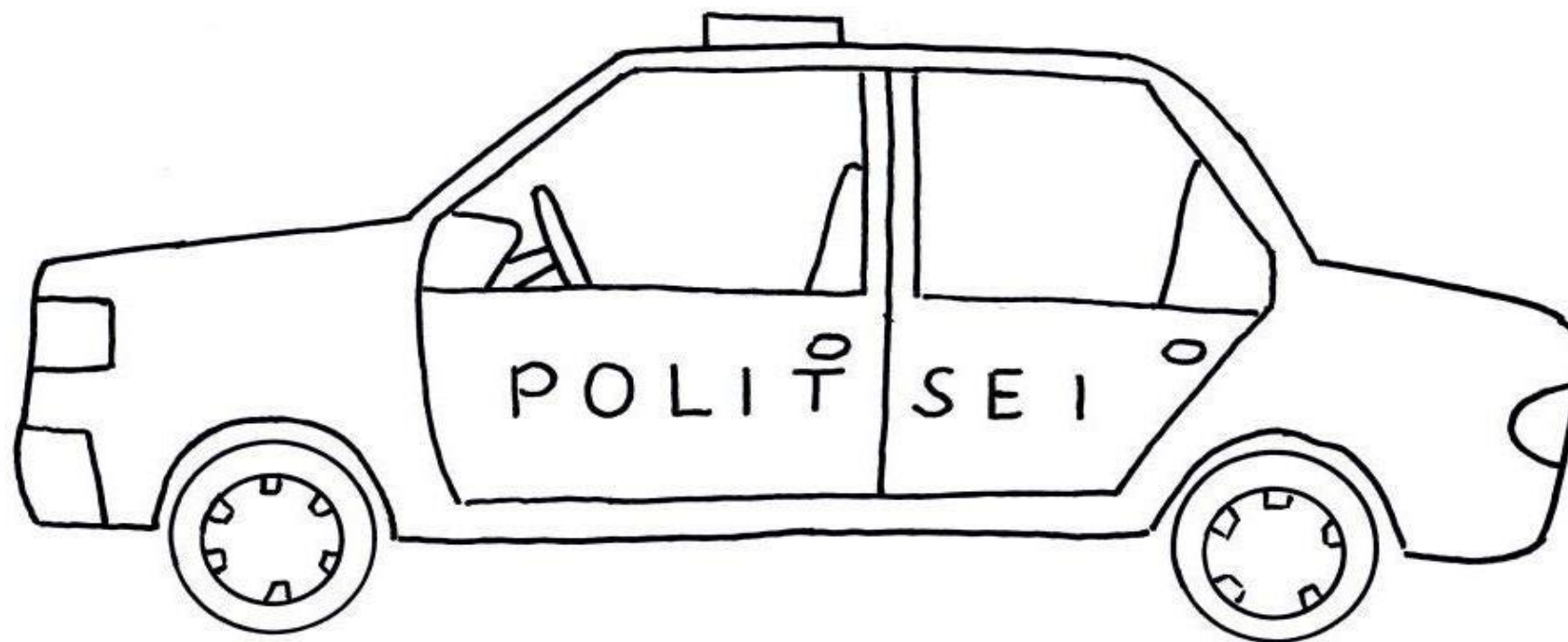
MIS ON VALESTI? JUTUSTA.

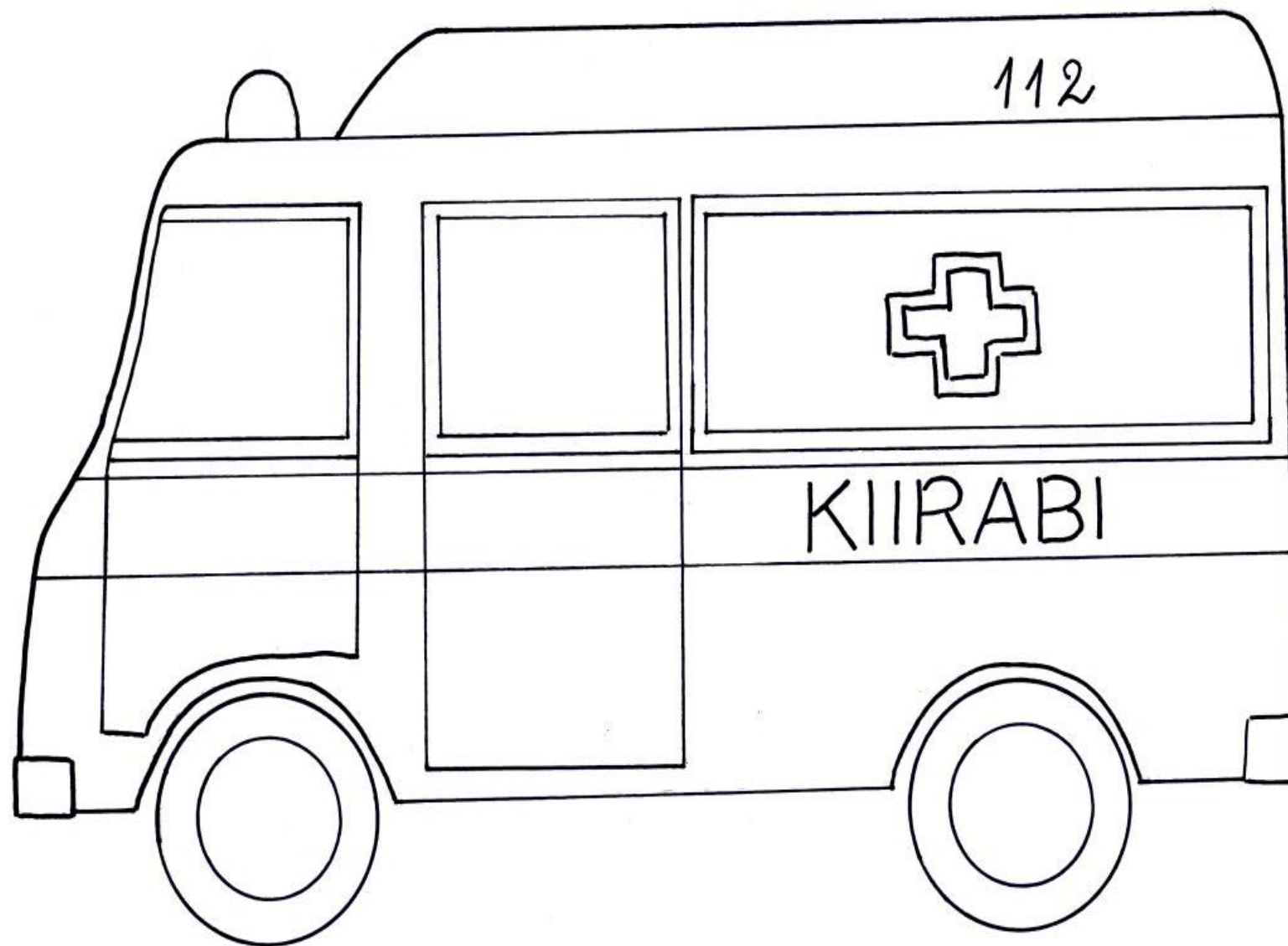
VÄRVI PÄÄSTEAUTO.

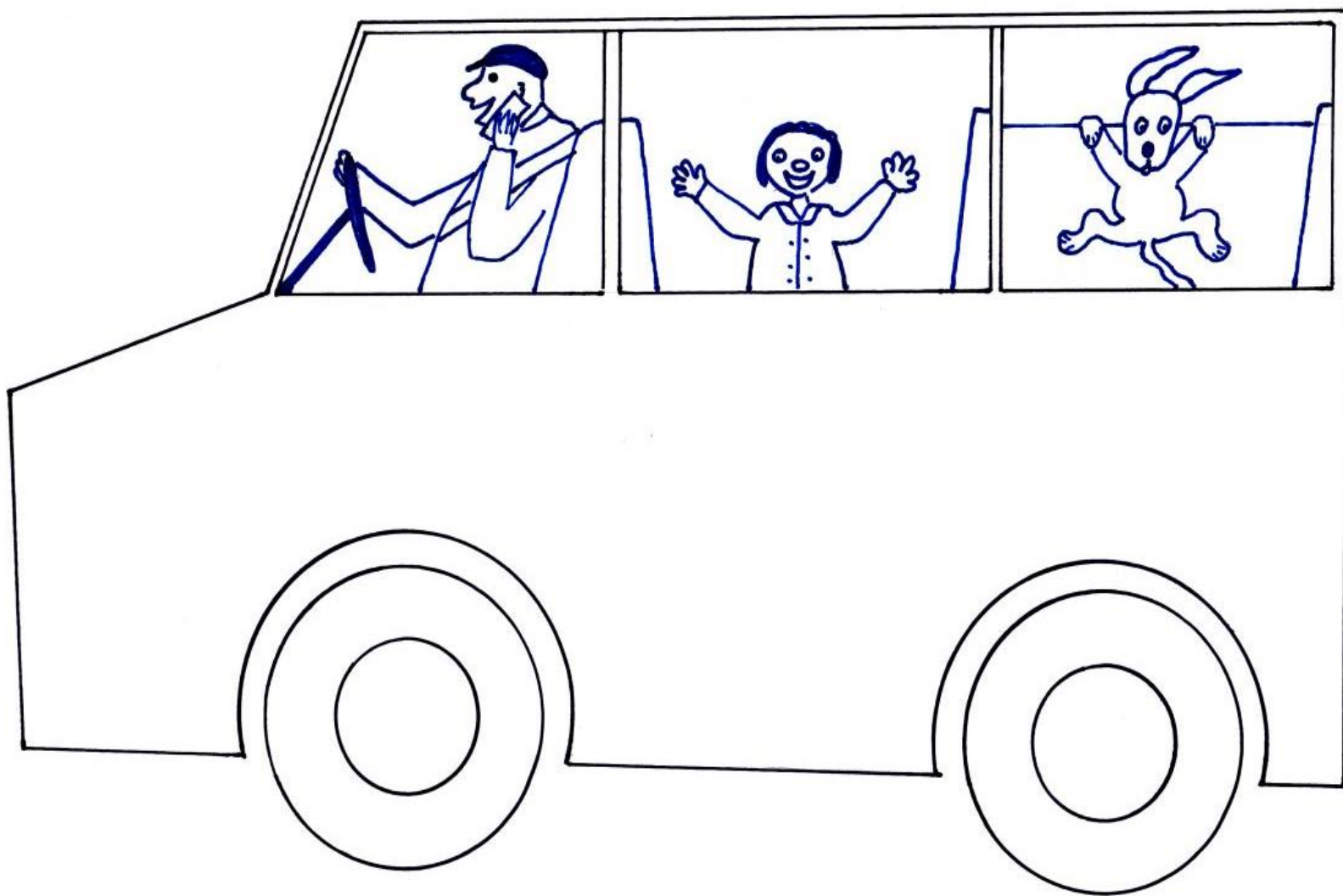
VÄRVI POLITSEIAUTO.

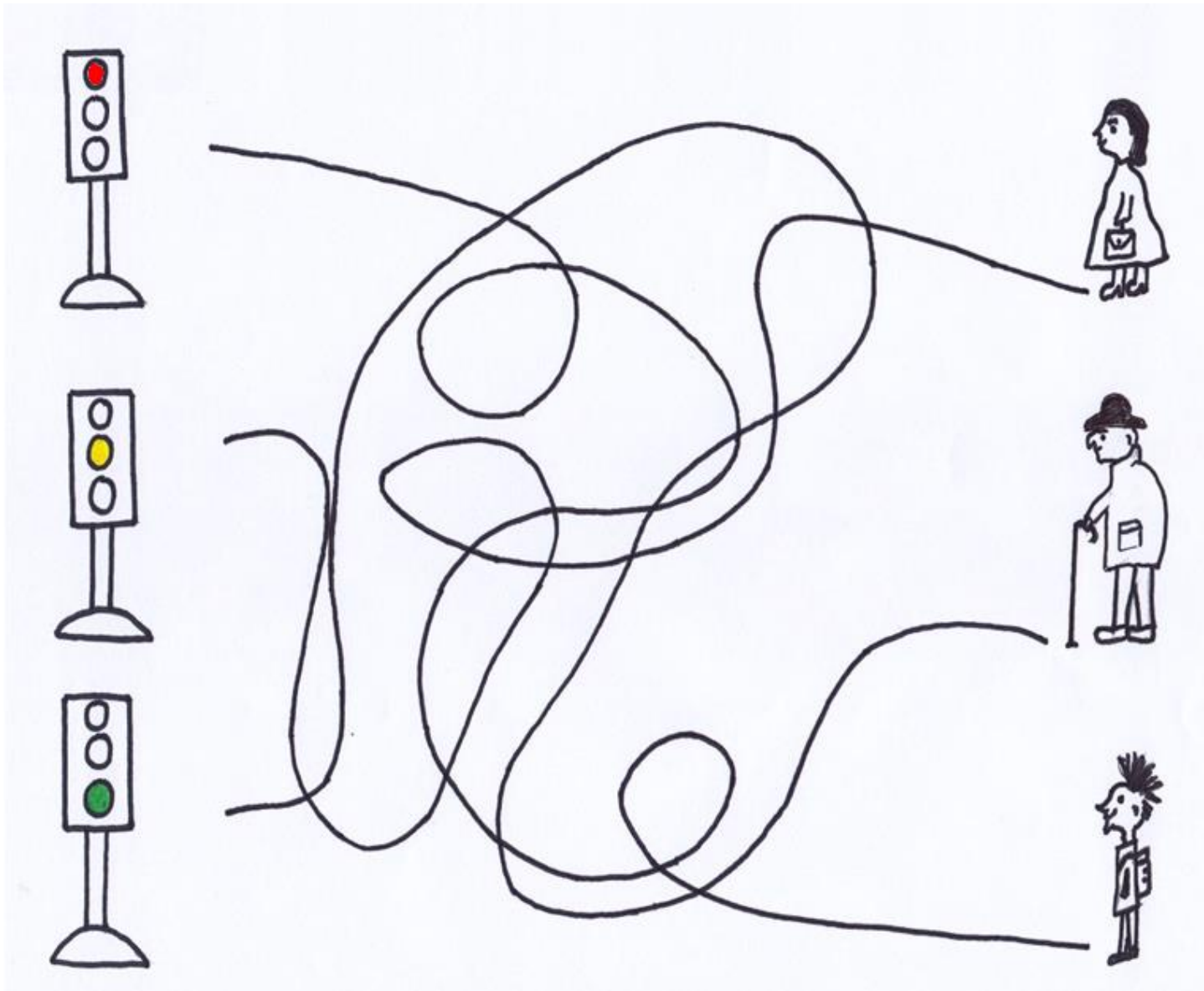
VÄRVI KIIRABIAUTO.

MIS ON VALESTI? JUTUSTA.

KES VÕIB ÜLETADA SÕIDUTEET?

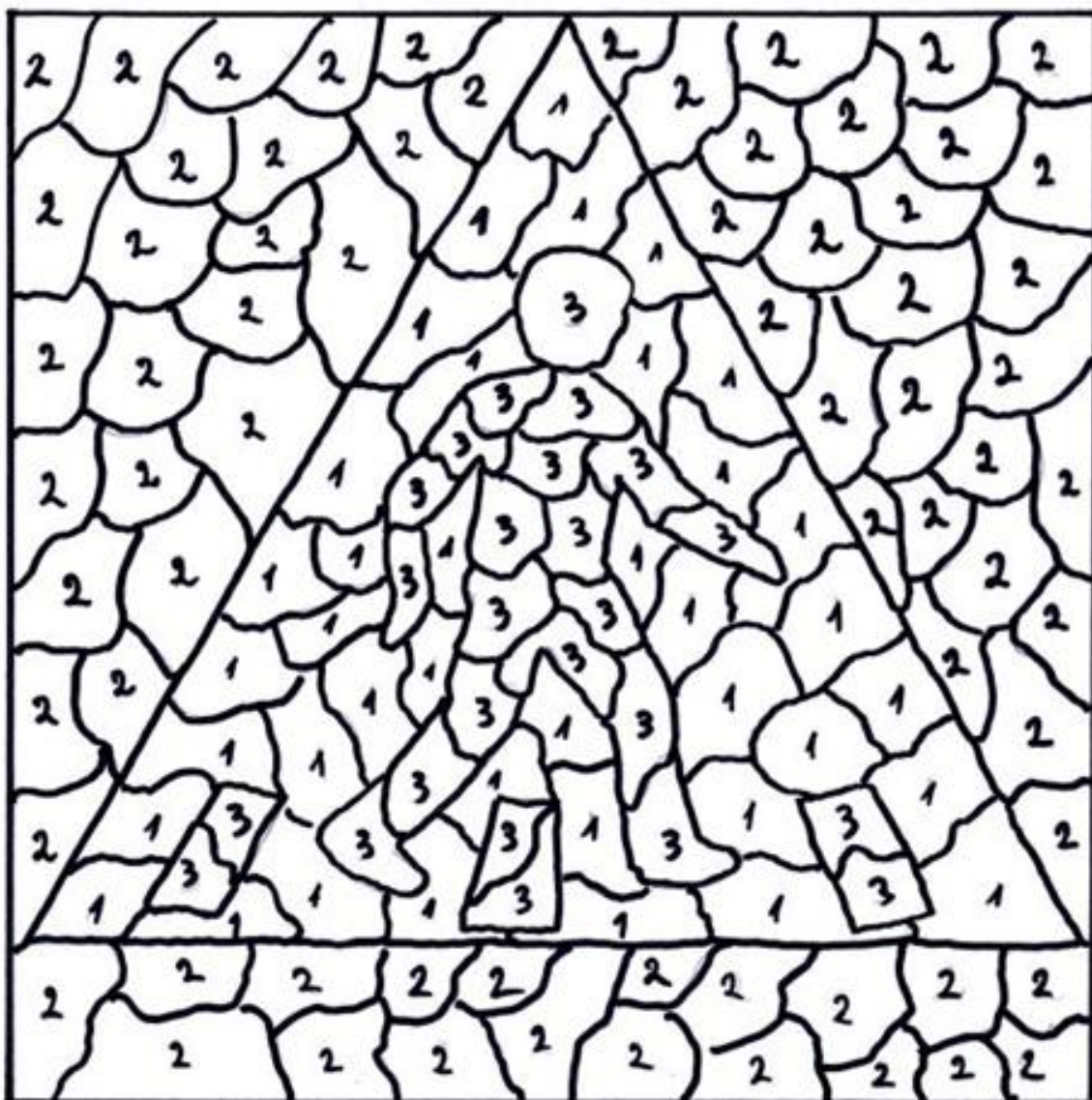
4.4.2. 4 - 5 aastased

VÄRVI. MIS ON PILDIL?

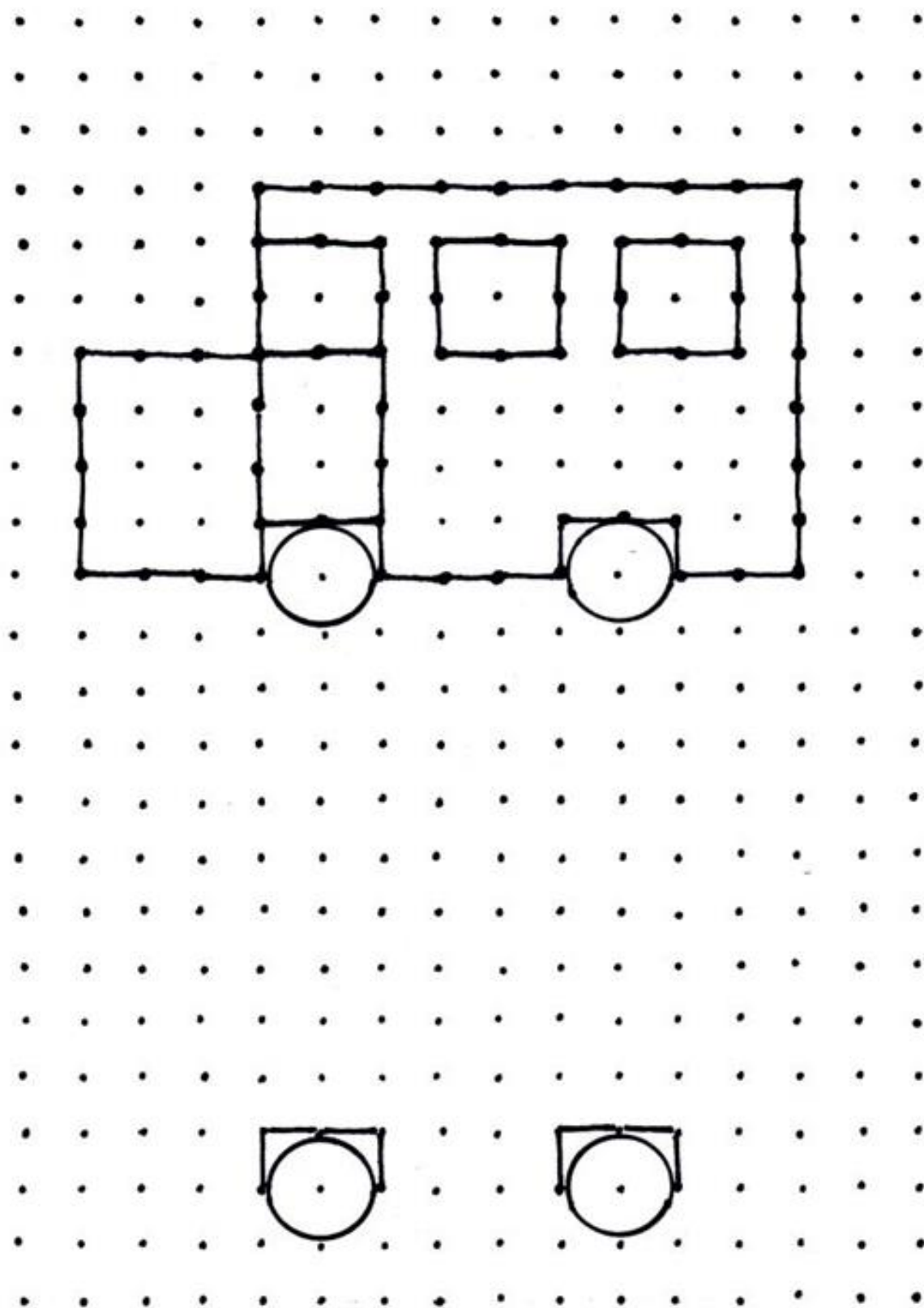
1 – VALGE

2 – SININE

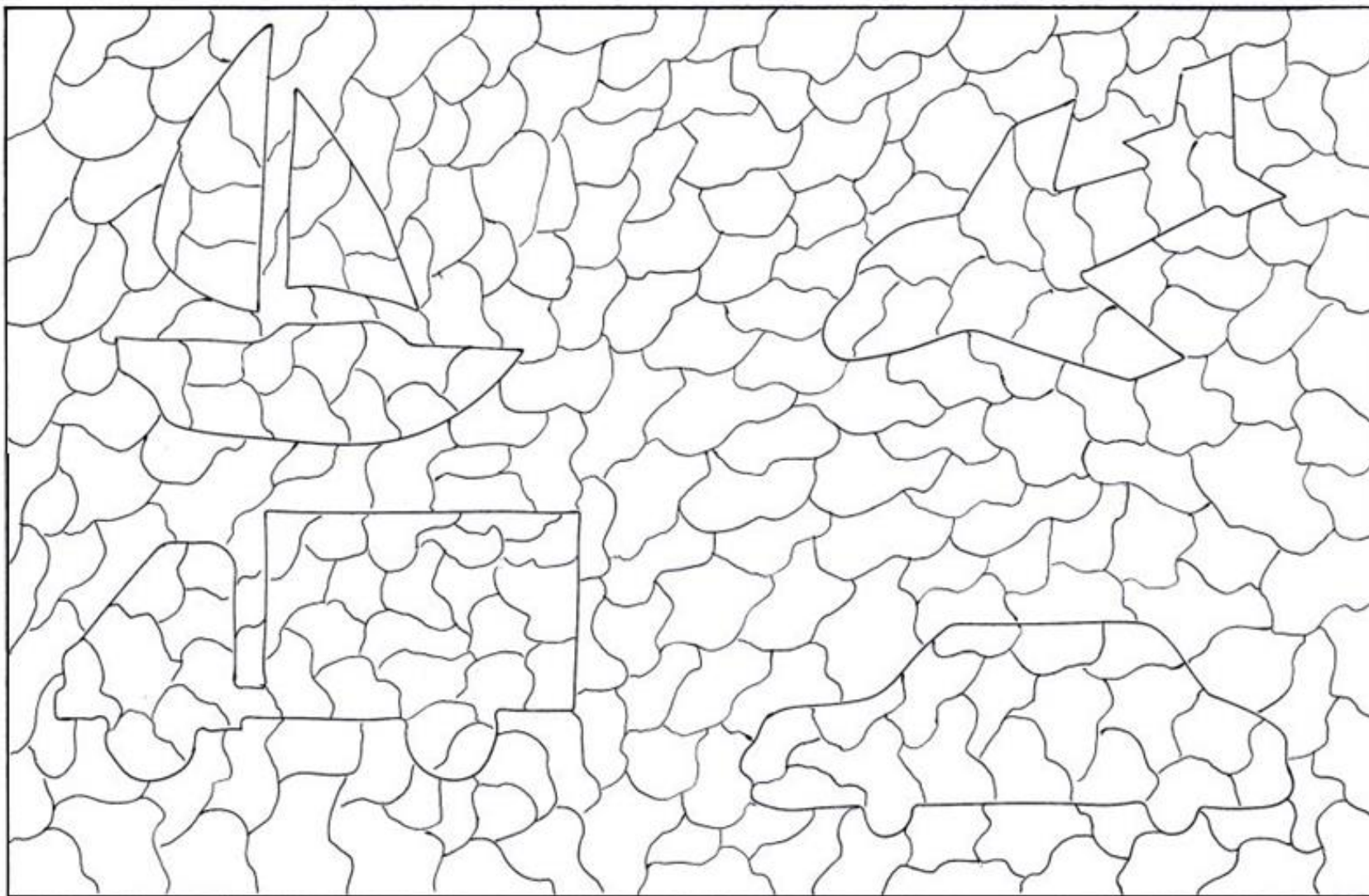
3 - MUST

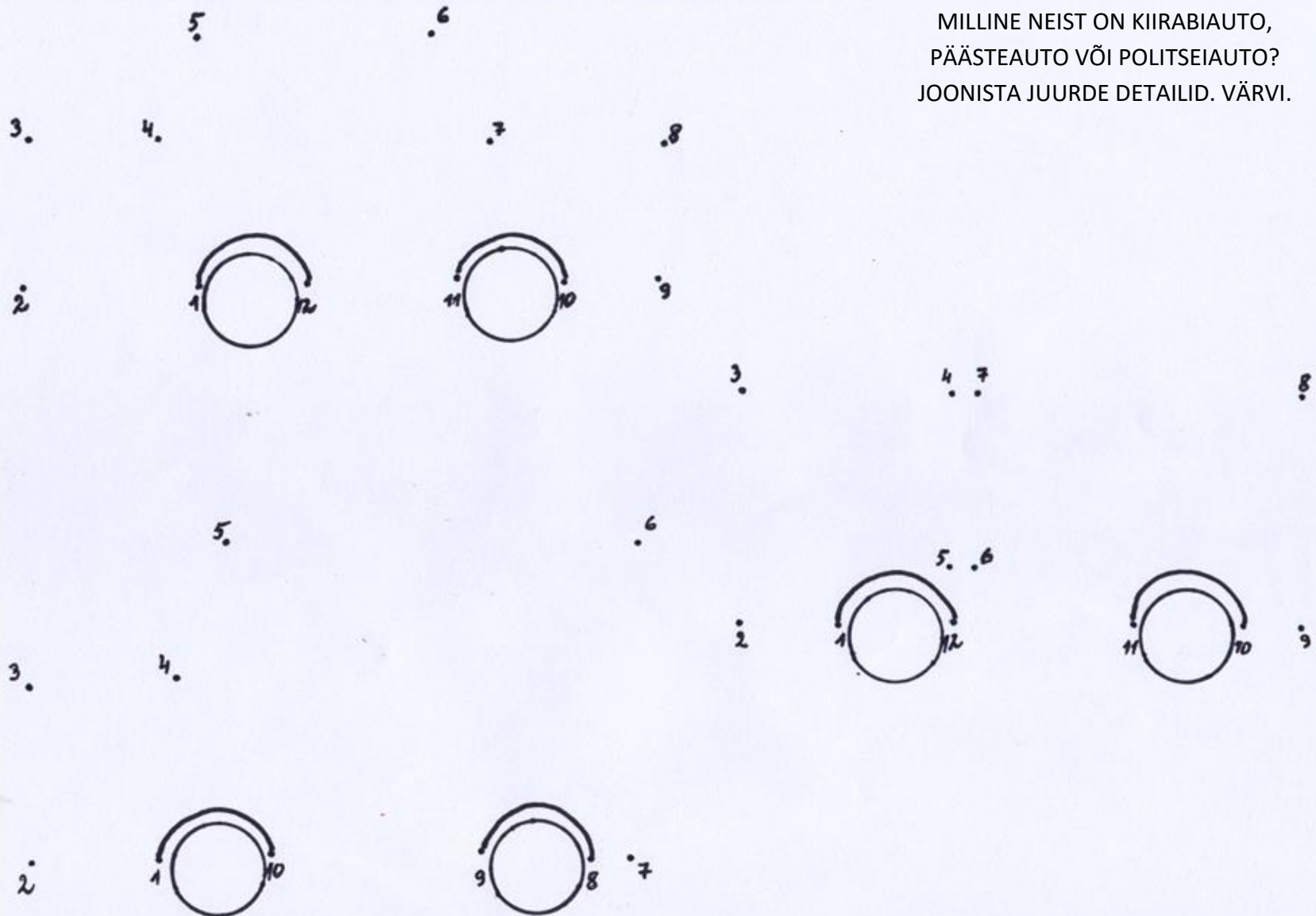
LÕPETA PILT. VÄRVI.

MIS ON PILDIL? VÄRVI.

MILLINE NEIST ON KIIRABIAUTO,
PÄÄSTEAUTO VÕI POLITSEIAUTO?
JOONISTA JUURDE DETAILID. VÄRVI.

4.4.3. 5 - 7 aastased

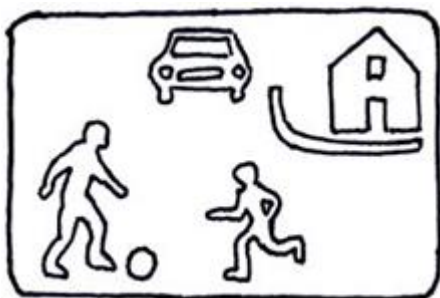
MIS LIIKLUSMÄRGID NEED ON? ÜHENDA. VÄRVI.

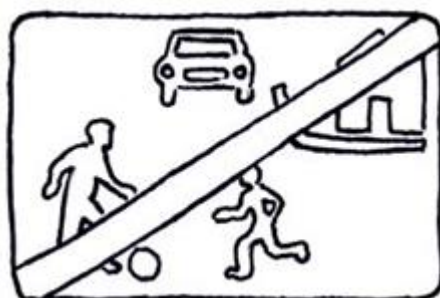
ÕUEALA

ÕUEALA LÕPP

JALGRATTAGA
SÕIDU KEELD

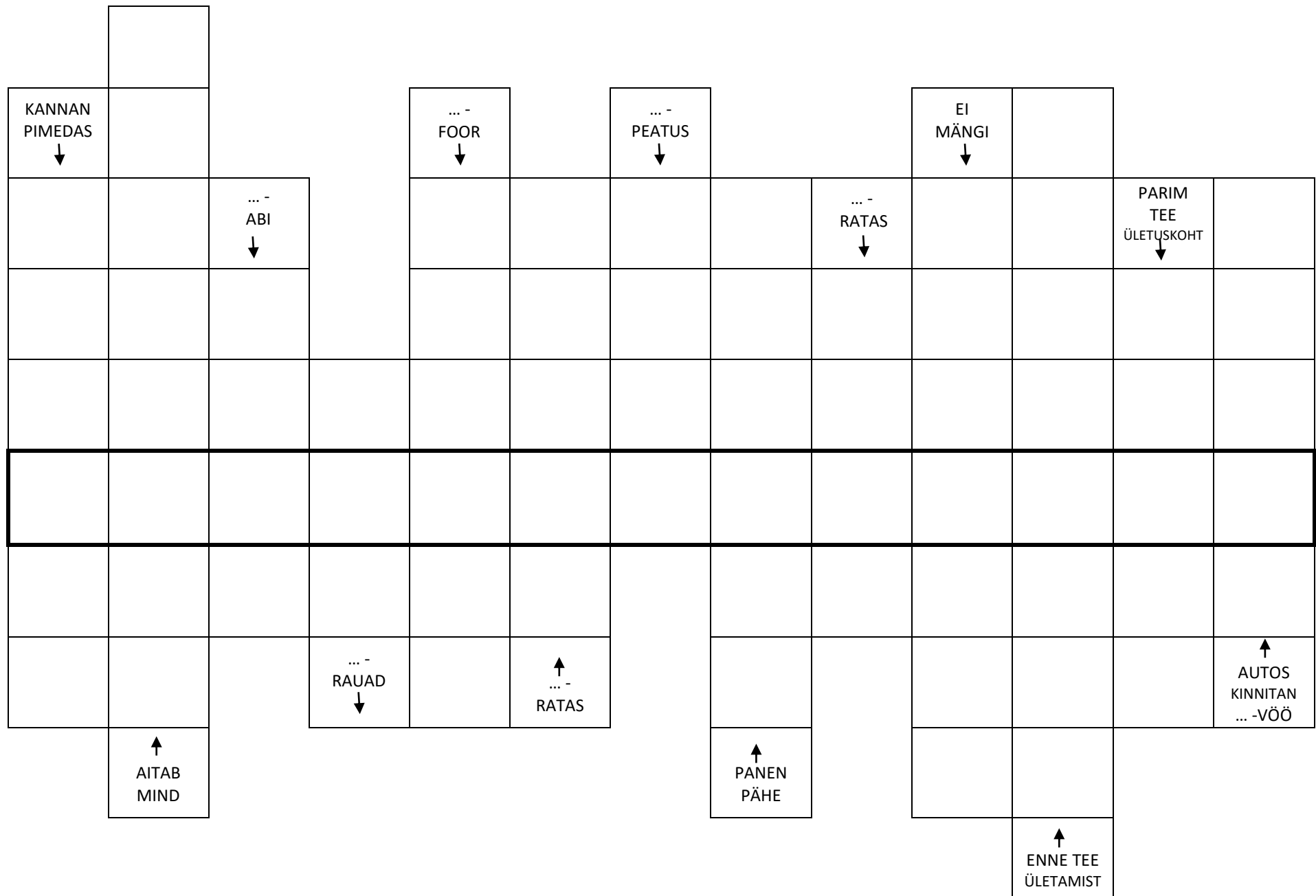
KÄIGU KEELD

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
A												
B												
D												
E												
G												
H												
I												
J												

VÄRVI RUUDUD:

E 1	E 5	J 9	A 12
D 2	D 6	G 9	J 12
B 3	B 7	I 9	B 12
A 4	A 8	H 9	D 12
B 4	B 8	A 9	E 12
D 4	D 8	D 9	G 12
E 4	E 8	B 9	H 12
G 4	G 8	E 9	I 12
H 4	H 8	A 10	
I 4	I 8	J 10	
J 4	J 8	A 11	
		J 11	

TABELIST LEIAD TELEFONINUMBRI.
KELLE NUMBER SEE ON?
MILLAL VÕID SELLEL NUMBRIL HELISTADA?

KUIDAS LIIKLED TÄNAVAL? SAAD TEADA, KUI LAHENDAD SALAKIRJA.

16	17	11	5	20	5	9		9	6	6	1	15	11		8	17	6	7	12.		
—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—.		
12	19	6	3	15	16	7	7	3		18	9	7	16	5	11						
—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—						
12	7	9	9	7	8	12		7	16	16	7	11	17	2	16	15	3				
—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
8	13	2	5	12.		12	7	9	9	7	8	12		13	11		12	7	4	14	5
—	—	—	—	—.		—	—	—	—	—	—	—		—	—		—	—	—	—	—
20	19	6		14	13	2	7	9	6	11	7		16	15	9	6					
—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—					
20	5	9	1	15	12	10	13	13	14	6	12.										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—										
A	3 + 2			F	5 + 5			T	19 − 3		O	7 + 6			V	10 + 10					
B	7 − 3			G	7 − 6			K	3 + 5		R	15 − 1			Õ	10 + 9					
D	2 + 1			H	10 − 8			L	10 − 1		S	6 + 6			Ä	18 − 1					
E	9 − 2			I	4 + 2			N	5 + 6		U	20 − 5			Ü	15 + 3					

MIDA JOONISTAD? SALAKIRI AITAB.

A $5 + 4$

E $6 - 2$

I $4 - 3$

L $3 + 2$

O $9 - 6$

P $3 + 5$

T $7 - 4$

S $10 - 3$

U $8 - 6$

8	6	5	1	3	7	4	1	9	2	3	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

MIDA JOONISTAD? SALAKIRI AITAB.

A $2 + 4$

G $4 + 6$

J $10 - 3$

L $9 - 5$

R $4 + 4$

T $7 - 4$

S $1 + 1$

7	6	4	10	8	6	3	6	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—

MIDA JOONISTAD? SALAKIRI AITAB.

U 6 + 3

A 4 + 4

G 8 - 4

L 3 + 2

O 5 - 4

R 1 + 1

F 3 + 3

S 4 + 3

V 7 - 4

3 8 5 4 9 7 6 1 1 2
— — — — — — — — — —

4.4.4. I kooliaste

1. klass

NIMI: _____

KUUPÄEV: _____

LIKLUSMÄRGID

MIS ON LIKLUSMÄRGI NIMI? KIRJUTA MÄRGI ALLA.

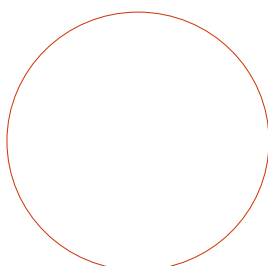
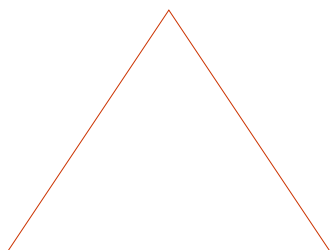
VALI SIIT SOBIV SÕNA: JALGTEE, LAPSED, ANNA TEED, ÜLEKÄIGURADA, ÕUEALA

MISSUGUNE LIKLUSMÄRK EI SOBI TEISTE HULKA? TÕMBA SELLELE JOON PEALE.

JOONISTA JA VÄRVI LIKLUSMÄRGID.

NIMI: _____

KUUPÄEV: _____

MINU KOOLITEE

KIRJUTA LÜNKA ÕIGE SÕNA.

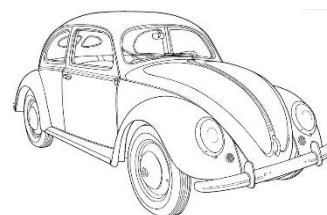
VALI SIIT: SÕIDUKID, INIMESED, JALAKÄIJA, JALGRATTUR

SÕIDUTEEL SÕIDAVAD _____.

KÖNNITEEL KÖNNIVAD _____.

KUI MA KÖNNIN JALGSI, SIIS MA OLEN _____.

KUI MA SÕIDAN JALGRATTAGA, SIIS MA OLEN _____.

MIS ON SINU KOOLITEEL? TÕMBA SOBIVATELE SÕNADELE RING ÜMBER.

VALGUSFOOR

SEBRA

LIIKLUSMÄRK

RISTMIK

PARK

PARKLA

SUUR PUU

PÕÕSAD

BUSSPEATUS

VÄRAV

MAANTEE

JOONISTA VALGUSFOOR. MISSUGUSE TULEGA LÄHED ÜLE TEE? VÄRVI.

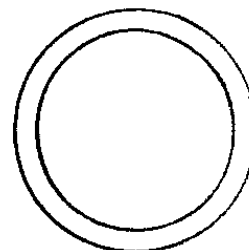
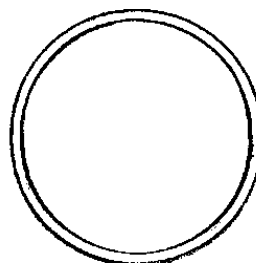
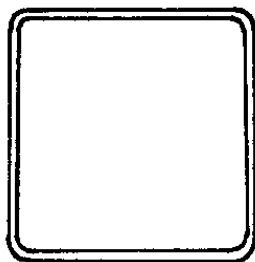
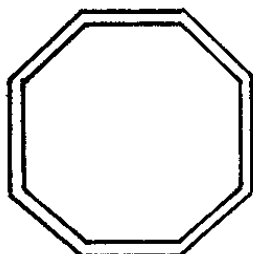
NIMI: _____

KUUPÄEV: _____

OHUTULT KOOLI JA KOJU

Tööleht 1. klassile

1. Täienda ja värvi.

* Missugused liiklusmärgid on Sinu kooliteel? Märgi ristikesega.

Peatu ja
anna teed ☐

Ülekäigurada ☐

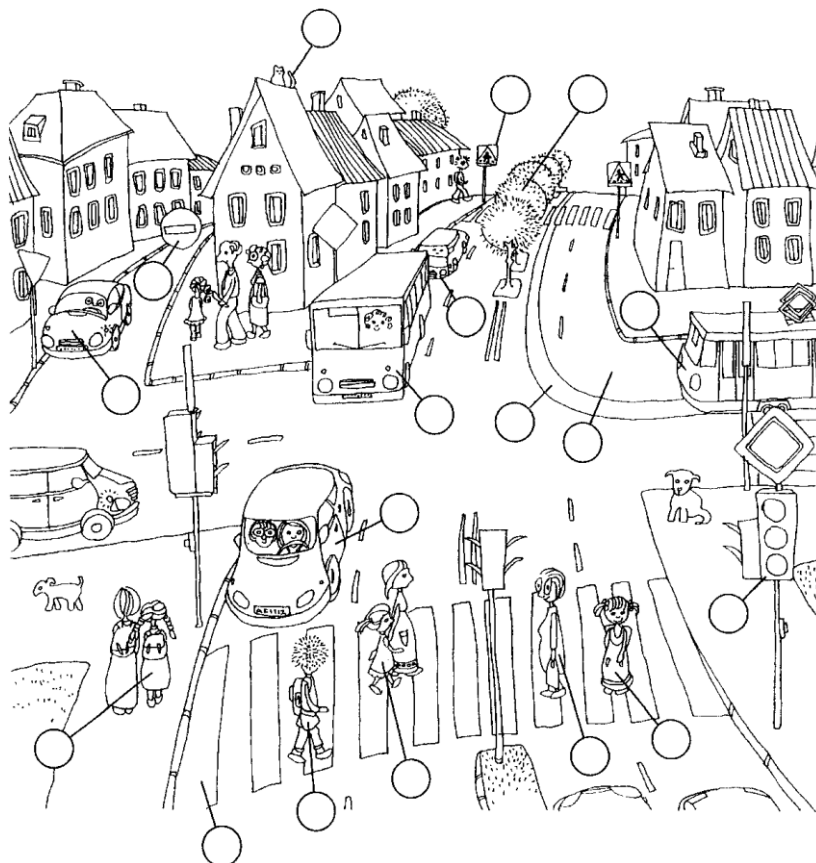
Jalgratta-
ja jalgteed ☐

Käigu keeld ☐

2. Kirjuta ringi sisse vastav number, mida näed pildil.

Numbrid võivad ka korduda.

- 1 buss
- 2 sõiduauto
- 3 kõnnitee
- 4 jalakäija
- 5 ülekäigurada
- 6 valgusfoor
- 7 tramm
- 8 puud
- 9 sõidutee
- 10 trammitee
- 11 sissesõidu
keelumärk
- 12 kass

Pilt: Katri Smitt („Liiklusõpetuse töölehed 2. klassile“)

3. Kuidas ületad teed? Pane laused õigesse järjekorda.

- ☐ Kõigepealt vaatan vasakule ja siis paremale.
- ☐ Enne sõiduteele astumist jään seisma.
- ☐ Sõiduteed ületades olen tähelepanelik.
- ☐ Lähen kõndides, kuid kiiresti üle tee.
- ☐ Veendun, et autojuhid on mind märganud ja seisma jäänud.

**4. Kes käitub tänaval õigesti? Värv rohelisteks. Mida ta teeb?
Kes käitub tänaval valesti? Värv punaseks. Mida ta teeb?**

Pilt: Katri Smitt („Liiklusõpetuse töölehed 2. klassile“)

.....

.....

.....

.....

5. Missugune liiklusmärk võiks olla veel tänaval? Joonista ja värv.

2. klass

Nimi: _____

Kuupäev: _____

LIKLUSMÄRGID

1. Kirjuta joonele liiklusemärgi nimi.

Vali siit: Anna teed, Peatee, Käigu keeld, Ristumine rattateega, Sõidu keeld, Lapsed, Õueala, Ülekäigurada, Jalgrattatee, Jalgtee, Politsei

2. Kirjuta lühidalt, miks on vaja liiklusemärke.

3. Lahenda salakiri. Õige lahenduse korral saad teada, mida öeldakse autojuhtidele enne sõitu.

Salakirja võti: 9 = K; 15 = A; 20 = M; 13 = N; 6 = L; 7 = U; 11 = E; 12 = I

_____ !

9 + 4 20 - 5 6 + 5 18 - 2 16 - 7 11 - 4 0 + 20 13 + 7 8 + 4

Nimi: _____

Kuupäev: _____

MINU KOOLITEE

Missugused ohud on sinu kooliteel? Joonista ja kirjuta.

Lõpeta laused.

Reguleerimata ristmikul ei ole _____.

Sõiduteele on joonistatud _____.

Enne sõiduteele astumist jään _____.

Kõigepealt vaatan _____ ja siis _____.

Kui autod on seisma jäänud, _____.

Sõiduteed ületades olen _____.

Ole kooliteel tähelepanelik!

Vasta küsimustele. Kutsu ema - isa või sõber appi.

Mitu korda ületad kooli minnes sõiduteed? _____

Missugused liiklusmärgid on sinu kooliteel? _____

Missuguse liiklusmärgi tähendust sa ei teadnud? _____

Missugused on kõnniteed sinu kooliteel? _____

Kui kaua aega kulub kodust kooli jõudmiseks? _____

Aga koolist koju? _____

Klass:

LIIKLUSVIKTORIIN

„Ohutult kooli ja koju“

1. - 2. klassid

- ## 1. Liiklusmärgid

1p/

Missugune märk lubab ületada sõiduteed? Tee rist kastikesse.

1

10

1

- ## 2. Turvalisus

1p/

Mida sa teed, kui oled istunud autosse?

.....

- ### 3. Tee ületamine

2p/.....

Millal sa võid üle sõidutee minna?

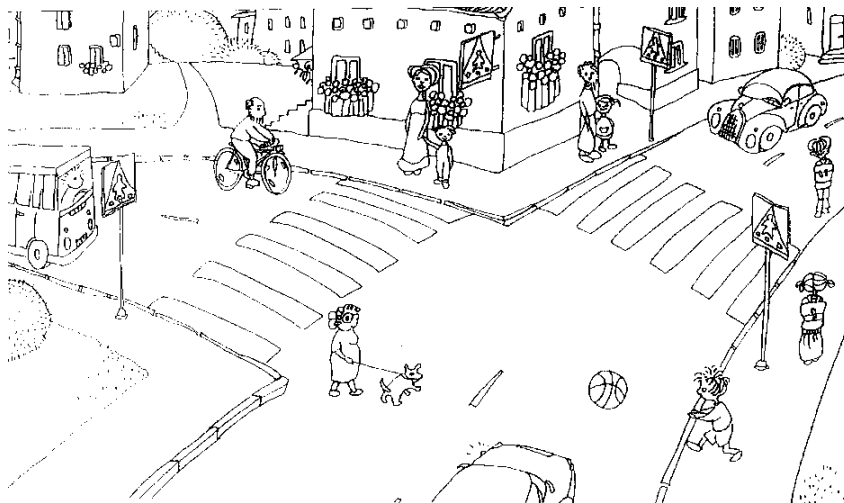
.....

.....

- #### 4. Liiklussituatsioon

4p/.....

Kes käitub valesti? Tõmba ring ümber.

Pilt: Katri Smitt („Liiklusõpetuse töölehed 2. klassile“)

- ## 5. Jalgratas

1p/

Kas sina tohid üksi jalgrattaga tänaval sõita?

LIIKLUSVIKTORIIN

„Ohutult kooli ja koju“

1. - 2. klassid

VASTUSED

1. Liiklusmärgid

1p

Missugune märk lubab ületada sõiduteed? Tee rist kastikesse.

☐☒☐☐

2. Turvalisus

1p

Mida sa teed, kui oled istunud autosse?

Kinnitan turvavöö.

3. Tee ületamine

2p

Millal sa võid üle sõidutee minna?

Kui sõiduteel on sebra või foor. Kui ei tule autosid.

4. Liiklussituatsioon

4p

Kes käitub valesti? Tõmba ring ümber.

Jalgrattur sõiduteel, naine koeraga, poiss palliga, poiss sõiduteel.

5. Jalgratas

1p

Kas sina tohid üksi jalgrattaga tänaval sõita?

Ei. Tohin ainult täiskasvanu juuresolekul ja õuealal.

3. klass

Nimi: _____

Kuupäev: _____

LIKLUSMÄRGID

Kirjuta joonele liiklusmärgi nimetus.

Kirjelda.

Missugused on keelumärgid? _____

Missugused on hoiatusmärgid? _____

Missugused on kohustusmärgid? _____

Leia täherägastikust 11 liiklusmärki.

E M K I A Q U J L D Q N A R A
E E O Z G L A F A P M W D C N
U L T M K L A J A F D A A R N
U X O A G Ä I E D H E H R G A
G M J T T Ä I M U J S S U V T
L K E A K T Z G F Ö P S G P E
B E W A Q S A J U E A F I M E
Q V L F B P K R G K L W Ä U D
E A F M Q Q A L G E E T K S R
J S Ö I D U K E E L D E E E Q
D Ö Ö T E E T T W G A U L H S
L I O S J W A E H K Q J Ü D P
B J J R E E C Z T L A K C Y F
U H Q O P V G R D N E D A X Y
H H H S P Z Q P J U F Y K S L

ANNA TEED
JALAKÄIJAD
JALGRATTATEE
JALGTEE
KÄIGU KEELD
LAPSED
PEATEE
SÕIDU KEELD
TEETÖÖD
ÕUEALA
ÜLEKÄIGURADA

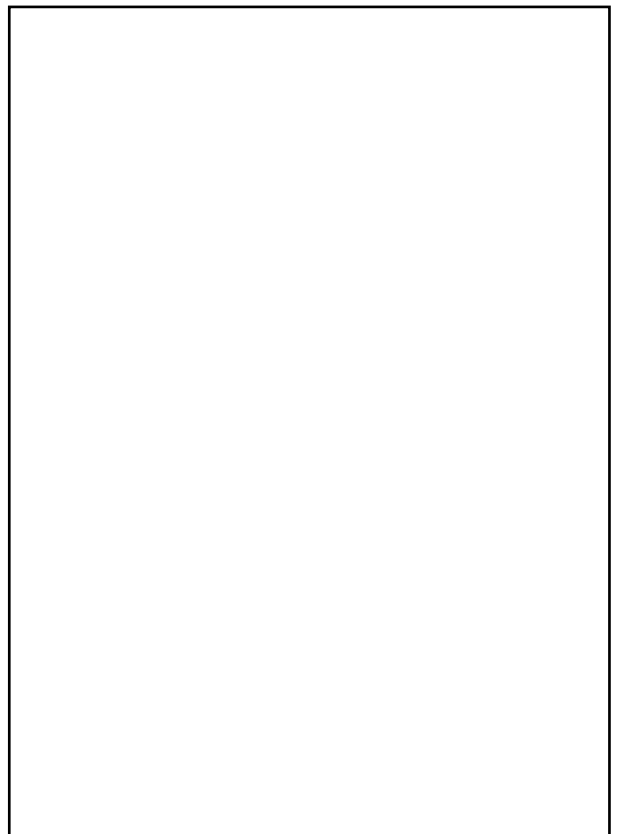
Nimi: _____

Kuupäev: _____

MINU KOOLITEE

Mõtle oma koolitee peale. Kirjuta, missugused kohad on kõige ohtlikumad. Miks?

Fantaseeri. Kirjuta ja/või joonista, kuidas saaksid oma koolitee ohutuks muuta.

Kleebi lehe teisele poolele oma kodukoha kaart.

Märgi kaardile oma koolitee.

Klass:

LIKLUSVIKTORIIN
„Ohutult kooli ja koju“
3. - 4. klassid

1. Liiklusmärgid

2p/

Missugused märgid kohustavad? Tee rist kastikesse.

☐☐☐☐☐

2. Turvalisus

1p/

Kas sina tohid sõidu ajal auto esikõrvalistmel istuda?

.....

3. Tee ületamine

1p/.....

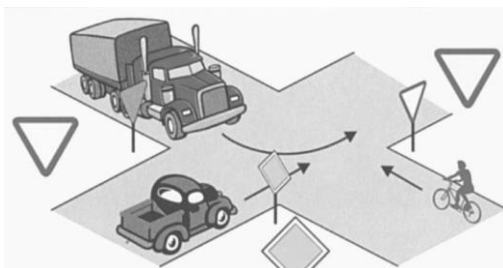
Kust on kõige ohutum üle sõidutee minna?

.....

4. Liiklussituatsioon

3p/.....

Kirjuta ristmiku ületamise järjekord.

1)

2)

3)

5. Jalgratas

1p/

Kus võid sina ilma juhiloata ja vanemata jalgrattaga sõita?

.....

LIIKLUSVIKTORIIN

„Ohutult kooli ja koju“

3. - 4. klassid

VASTUSED

1. Liiklusmärgid

2p

Missugused märgid kohustavad? Tee rist kastikesse.

☐☒☐☐☒

2. Turvalisus

1p

Kas sina tohid sõidu ajal auto esikõrvalistmel istuda?

Jah, kuid ainult siis, kui ma olen turvavarustuse abil nõuetekohaselt kinnitatud.

3. Tee ületamine

1p

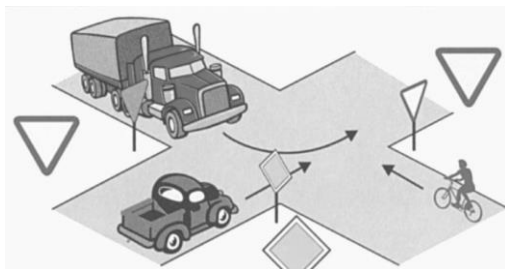
Kust on kõige ohutum üle sõidutee minna?

Fooriga ülekäigurajal.

4. Liiklussituatsioon

3p

Kirjuta ristmiku ületamise järjekord.

1) väike veoauto/sõiduauto

2) jalgrattur

3) suur veoauto/rekka

5. Jalgratas

1p

Kus võid sina ilma juhiloata ja vanemata jalgrattaga sõita?

Õuealal.

5. Lasteaedade kogemused Liiklusvankri projektis osalemise kohta

5.1. Tartu Lasteaed Kelluke

LÕIMITUD LIIKLUSKASVATUSALASE TEGEVUSE KONSPEKT

(KEEL JA KÕNE, MATEMAATIKA, KUNST, MINA JA KESKKOND - LIIKLUSKASVATUS)

Teema: Punane, kollane, roheline.

Vanus: 3 - 4

Eesmärgid:

- laps teab mõisteid sõidutee ja kõnnitee;
- laps teab valgusfoori ja selle tulede tähendust;
- laps teab, kuidas sõiduteed ületada.

Sõnavara: jalakäija, kõnnitee, sõidutee, valgusfoor, „sebra“

Õppevahendid: „Liiklusvanker“, mänguautod, valgusfoor, sõidutee makett, mänguasi - Sipsik, CD.

Jagatav materjal: sõidukid / rinnamärgid, valgusfoorid;

Kleepetöö jaoks: iga lapsele pulgaliim ja ringid (punane, kollane, roheline)

Eeltöö:

- Valgusfoori vaatlemine, vestlused.
- Piltide vaatamine: tänav, autod.
- Luuletuste lugemine.
- Jalutuskäigul sõidukite vaatlemine.

Ettevalmistav etapp. (2min)

Õpetaja: „Esiteks me plaksutame - plaks, plaks, plaks,
pärast koputame - kop, kop , kop,
keerutame, keerutame,
naeratame üksteisele“

Õpetaja: Lapsed, kas teil on hea tuju? Kingime oma hea tuju üksteisele.

Põhietapp. (18 min)

Õpetaja: Mõista, mõista, mis see on?

„Joob bensiini nagu piima,
võimeline kaugele sõitma,
veab kaupu ja inimesi.

Kas sa tead, mis see on?“ (auto)

Õpetaja näitab mänguasju - autosid (veoauto, sõiduauto, buss).

Mäng „Milleks on vaja autosid? „

Õpetaja: Lapsed, vaadake ja ütelge, missuguseid autosid te näete?

Lapsed: Siin on veoautod, sõiduaudod.

Õpetaja: Mis auto see on? (näitab sõiduaudot)

- Ira, näita, kus on veoauto?

- Milliseid kaupu võivad veoautod vedada? (laste vastused)
- Milleks on vaja sõiduaautosid?
- Mis auto see on? (buss)
- Milleks on bussi vaja?
- Lapsed, kus autod sõidavad? (sõiduteel)
- Näidake palun, kus on sõidutee?
- Kus käivad inimesed? (kõnniteel)
- Näidake, kus on kõnnitee?

Koputus uksele - Lastele on saadetud salapärane karp.

Üllatus: Karbi sees on Sipsik.

Sipsik: Tere, lapsed! Kas te mäletate mind? Õige, ma olen Sipsik. Kui ma olin eelmine kord teie juures, sain teie käest suurt abi.

Täna ma jälle vajan teie abi. Sõbrad kutsusid mind külla, kuid nad elavad kesklinnas, kus on palju autosid ja inimesi. Mina ei tea, kuidas peab üle sõidutee minema.

Õpetaja: Sipsik, lapsed aitavad sind. Me lähme „mängulinna“, kus hakkame mängima ja õppima teede ületamist. Tule meiega kaasa.

Õpetaja tuletab lastele meelde, et linna sõiduteel pidevalt liiguvad sõidukid ja sellepärast lapsed peavad olema väga tähelepanelikud.

- Meie olema jalakäijad. Jalakäijatel on liikumiseks omad reeglid.
- Vaadake, nüüd me oleme mängulinnas. Keskel asub tee.
- Kuidas nimetatakse kohta, kus sõidavad sõidukid? (sõidutee)
- Kuidas nimetatakse kohta, kus inimesed käivad jalgsi? (kõnnitee)
- Kuidas nimetatakse inimesi, kes käivad jalgsi kõnniteel? (jalakäijad)

Õpetaja: Kus te ületate sõiduteed?

Laps: Sõiduteed ületan seal, kus on jalakäijate „sebra“ või valgusfoor.

Õpetaja: Õige! Mis aitab jalakäijaid sõidutee ületamisel?

Laps: Valgusfoor.

- Mitu värvi on valgusfooril? (kolm)
- Mis värvi on see tuli? (punane)
- Mida teevad jalakäijad, kui põleb punane tuli? (vastus)
- Mis värvi on see tuli?(kollane)
- Mida teevad jalakäijad, kui põleb kollane tuli? (vastus)
- Mis värvi on see tuli? (roheline)
- Mida teevad jalakäijad, kui põleb roheline tuli? (vastus)

Õpetaja selgitab: Sõiduteed võib laps ületada koos ema või isaga alles siis, kui fooril põleb roheline tuli, sõiduteed tuleb ületada kiiresti, asjatult peatuda ei tohi. Punase ja kollase tulega teele astuda ei tohi, ka roheline tuli korral peab olema väga ettevaatlik. Enne tee ületamist peab vaatama, et kõik sõidukid on peatunud.

Õppemäng „Autod ja jalakäijad“

Didaktiline mäng „Pane tuleke põlema“

„Põleb punane tuleke,
tee on kinni, ohtlik minna!“
Pange oma valgusfooril põlema punane tuli!
„Kollane - tähelepanu!“
Pange oma valgusfooril põlema kollane tuli!
„Kui näed rohelist tuld - võid üle minna!“
Pange oma valgusfooril põlema roheline tuli!

Mäng „Autod“ /värvuste kinnistamine/

Aga nüüd me oleme autojuhid.

Lapsed võtavad kätte värvilised autod (võib kinnitada autokujulised rinnamärgid). Autod sõidavad sõiduteel. Kui ma ütlen - nüüd sõida garaaži! - peab iga auto leidma oma värvi garaaži ja sinna sõitma.

Tegevuse lõpetamine (5 min).

Sipsik: Lapsed, te olete tublid. Aitäh teile abi eest! Mina ei karda nüüd sõiduteed ületada.

Õpetaja: Lapsed, te olite tublid. Te saite hakkama kõikide ülesannetega, aitasite Sipsikut.

Õpetaja: Lapsed, kingime Sipsikule ja tema sõpradele mälestuseks valgusfoorid. Nüüd me meisterdame vahvad valgusfoorid.

Laste iseseisev töö: Kleeptöö - lapsed liimivad valgusfoorile tuled.

Valgusfoori tutvustamine

(5 - 6aastased)

Eesmärgid:

- Laps teab ja oskab ohutult liigelda tänaval.
- Laps teab ja tunneb jalakäija käitumisreegleid.
- Laps teab ja tunneb valgusfoori.
- Laps tunneb ja oskab nimetada erinevaid sõidukeid.

ÕPPETEGEVUS TÄNAVAL/LIIKLUSLINNAKUS

Totu astub rühma, kus mängivad lapsed. Totul on käsi sidemes ja plaaster põsel.

Õpetaja : «Lapsed, vaadake, kes tuli külla! Tere, Totu! Mis sinuga juhtus?»

Totu: «Ma kiirustasin teie juurde. Nii raske on teieni jõuda. Tänaval on päris palju autosid. Autod nii seisavad, kuid ka sõidavad.»

Õpetaja: «Totu, kas sa tead, kuidas on vaja teed ületada?»

Totu: «Ikka tean, lihtsalt lähen üle tee.»

Õpetaja : «Lapsed, kas te teate, kuidas on vaja teed ületada? Miks autod vahepeal sõidavad, vahepeal seisavad?» (*Laste vastused*)

Lähme tänavale/liikluslinnakule ja vaatame, kuidas toimub sõidutee ületamine ülekäigurajal ja saame tuttavaks valgusfooriga.

Totu: «Kas mina saan ka teiega kaasa tulla?»

Õpetaja : «Ma arvan, et sa pead praegu puhkama. Meie käime lastega ära, vaatame, uurime ja pärast räägime sulle.»

Lapsed panevad riidesse, lähevad õue ülekäigurajale/liiguvad liiklusväljakule. Õpetaja seletab lastele, et jalakäijad kõnnivad kõnniteel, aga autod sõidavad sõiduteel.

Õpetaja: «Milliseid sõidukeid te näete?»

Laste vastused: Veoautod. Autod.

Ristmikul jälgime, kuidas töötab valgusfoor.

- Kas tohib teed ületada punase tulega? (*Laste vastused*)
- Mis värvi tuli põleb praegu? (*Kollane*)
- Mida me teeme, kui kollane tuli põleb? (*Seisame. On vaja olla eriti tähelepanelik.*)
- Kas tohib sõiduteele astuda kollase tulega? (*Laste vastused*)
- Nüüd on roheline tuli! Kas tohib minna? (*Vaatame vasakule ja paremale, kui autod seisavad, siis võib teed ületada.*)
- Lapsed, mis valged triibud need on? (*Laste vastused*).
- Tublid, õiged vastused! Teed võib ületada ainult seal, kus on ülekäigurada (või «sebra»)
- Vaatame veelkord, kuidas töötab valgusfoor, kuidas käituvad jalakäijad ja autod.
Räägime veelkord sellest, kuidas me ületame teed, kuidas käitume tänaval. Hakkame minema rühma tagasi, kus meid ootab Totu.

Totu: «Lõpuks ometi te tulite! Nüüd jutustage mulle kõigest, mis toimus tänaval!»

Lapsed jutustavad valgusfoorist, jalakäijate käitumisest ja autodest.

Totu: «Nüüd ma tean, kuidas on vaja teed ületada.»

Õpetaja: «Totu, mängime kõik koos ja pärast teeme teed.»

Totu: «Hästi. Mina olen nõus.»

Mäng «Jalakäijad ja autod»

Mängu käik:

- Lapsed ületavad teed rohelise tulega ülekäigurajal;
- Lapsed teavad, kuidas käituda tänaval;
- Lapsed teavad, et punase ja kollase tulega sõiduteele astuda ei tohi.

Pärast tegevust lapsed loevad peast luuletusi ja lahendavad mõistatusi valgusfoorist.

Õppetegevuse konspekt

Õppetegevuse valdkonnad: keel ja kõne, mina ja keskkond

Vanus: 6 - 7 aastased

Teema: „Ohutus ja turvalisus tänaval“

Alateema: „Väikelaps liikluses“

Eesmärgid:

- laps õpib aru saama, kuidas tekivad ohtlikud olukorrad ja kuidas on võimalik neid vältida;
- laps rakendab oma teadmisi praktilise tegevuse teel;
- laps tutvub liiklusmärkidega, reguleerimata ülekäigurajaga ning õpib valgusfooritulede tähendust;
- laps tunneb tänaval käitumise reegleid.

Eelnev töö:

- temaatilise ilukirjanduse lugemine
- õppekäik valgusfoori ja ülekäiguraja juurde
- õppekäik raamatukokku, vestlus teemal „Liiklusaabits“
- sõit bussiga mööda linna liiklusmärkide vaatlemise eesmärgiga

Õppevahendid: „Liiklusvanker“, valgusfoor, mängunupud punast ja rohelist värvi igale lapsele, liiklusmärgid, tänavamakett liiklusmärkidega, plakat „Õige - vale“, liiklusmärkide šabloonid, pildid maismaasõidukitega, pilt „Sebra“

Sõnavara laiendamine: kõnnitee, ülekäigurada, sõidutee, liiklusmärgid, valgusfoor, maa-alune ülekäik

Tegevuse käik:

1. Ettevalmistav etapp

1.1. Mõistatus valgusfoorist

1.2. Lapsed asetavad valgusfoorituled õiges järjekorras

Töö käigus lapsed selgitavad välja, mida tähendab iga foori värv. Kinnistavad, et valgusfoor on jalakäijate ja autoujuhtide käskija. Valgusfoori abil liiklevad jalakäijad ja sõidukid ohutult.

1.3. „Sebra“ vaatlemine, tee ületamine

Õpetaja: Valgusfooril on sõbranna Sebra.

- Milleks on Sebra vaja?
- Kuidas saab Sebra teistmoodi nimetada?

2. Põhietapp

2.1. Õppemäng „Erinevad liikumisvahendid“

Lapsed eristavad sõidukeid otstarbelisuse järgi piltide abil: sõiduautod, veoautod, ühissõidukid, alarmsõidukid. Tegevuse lõpus lapsed kontrollivad, kas kõik pildid on asetatud õigesse kohta.

Liikumismäng liiklusväljakul

2.2. Liiklusmärgid on meie sõbrad

Õpetaja: Milleks me vajame liiklusmärke?

Lapsed: Liiklusmärgid on autojuhtide ja jalakäijate esimesed abilised.

Õpetaja: **Hoiatusmärgid** annavad juhile teada võimalikust ohust. **Eesõigusmärgid** määravad sõidujärjekorra reguleerimata ristmikul, raudtee ülesõidukohal, teekitsendil ja muudes kohtades. **Keelumärgid** keelavad liiklemise ja on mõeldud liikluses keeldude ja piirangute kehtestamiseks. **Kohustusmärgid** teatavad, mida tuleb teha ja kes tohivad liigelda. **Osutusmärgid** teatavad liikluskorra iseärasustest ning asulate ja teiste objektide paiknemisest. **Teeninduskohamärgid** näitavad kohta, kus saab abi ja teenust.

2.3. Õppemäng „Arva ära, mis märgi juures sa seisad?“

2.4. Tegevus tänavamaketiga. „Leia liikumismärgile tema õige koht“. Lapsed valivad ja asetavad maketile liikumismärgi ning seletavad oma valiku.

2.5. Liikumismäng „Sebra“. Lapsed valivad 2 tüüpi mängunuppe: autokujulised ja inimesekujulised. Valgusfoor annab märku, millal võivad minna üle sõidutee jalakäijad või sõita autojuhid ning millal peavad peatuma.

2.6. Plakati „Õige - vale“ vaatlus. Lapsed kinnistavad ja nimetavad tegevusi, mis võivad olla ohtlikud. Laps analüüsib liiklusolukordi.

3. Tegevuse lõpetamine

3.1. Rühmatöö. Lapsed valmistavad raamatu liiklusmärkidest.

6. Kasulikud lingid

- **Liiklusseadus** (Riigi Teataja; vastu võetud 17.06.2010; § 4 Liikluskasvatus)
<https://www.riigiteataja.ee/akt/117032011021#para4>
- **Laste liikluskasvatuse kord** (Riigi Teataja; vastu võetud 20.10.2011 nr 136)
<https://www.riigiteataja.ee/akt/124102011002>
- **Liikluskasvatusest lasteaias**
http://www.ekk.edu.ee/vvfiles/0/Liikluskasvatusest_lasteaias.pdf
- **Liiklusmapp**
<http://www.scribd.com/doc/43509541/LIIKLUSMAPP-2007>
- **Tervis ja turvalisus õppe- ja kasvatustöös. Ohutus ja turvalisus. Terviseinfo**
<http://www.terviseinfo.ee/et/tervise-edendamine/lasteaias/olulised-abimaterjalid/tervis-ja-turvalisus-oppe-ja-kasvatustoos/ohutus-ja-turvalisus>
- **Jalgratturi liiklusõpetus**
<http://jalgrattur.weebly.com/>
- **Lõvi Leo jutud**
<http://www.liiklus.ee/ee-240>
- **Laste liikluskool**
<http://www.liiklus.ee/ee-17>
- **Liikluskasvatus**
<https://www.liikluskasvatus.ee/et>
- **Transpordiameti õppematerjalid**
<https://www.liikluskasvatus.ee/et/tellimiskeskus>
- **Jussi multikad**
www.lastekas.ee

Ajakirjanduses ilmunud artiklid liiklusalase projekti Liiklusvanker kohta:

- „Liiklusvanker“ (Nõo Valla Leht nr 3 (178), märts 2012; autor Kaja Lilla, Nõo LA Krõll)
<http://www.nvv.ee/files/vallaleht/854.pdf>
- „Lapsed liiklusvankrisse“ (Õpetajate Leht, 16. detsember 2011; autor Piret Jõul, Tartu Kivilinna Gümnaasium)
http://opleht.ee/arhiiv/?archive_mode=article&articleid=6591
- „Heategu lastelt lastele“ (Pere ja Kodu, detsember 2011; autor Krista Kivisalu)

7. Kasutatud kirjandus

Liiklusaabits, Transpordiamet

Mina liiklen ohutult, Krista Kinkar, Atlex, 2009

Õuesõppe mängude kogumik, Vellavere - Vitipalu - Vapramäe Sihtasutus, Ain Tavita Agentuur, 2011

8. Lisad

8.1. ROLLIMÄNGUD

I kooliaste

Rollimänge mängitakse rühmades, kus igal lapsel on oma kindel roll.

Rühma suurus sõltub mängitavast liiklusolukorrast.

Rühmale antakse liiklusolukorra kirjeldus. Rühmal on aega arutada, kuidas liiklusolukorda mängida, milliseid vahendeid vajatakse. Rollimängude läbimängimiseks sobivad Liiklusvankri materjalid, millede abil tekitatakse tänavad, ristmikud, parkla vms.

Rühm esitab liiklusolukorra teistele lastele. Teiste laste ülesanne on jälgida rollimängu ning pärast arutletakse, mis oli mängitud liiklusolukorras õige, mis vale.

Järgnevalt esitatud rollimängude kirjeldused ei ole lõplikud - neid võib ise vastavalt vajadusele kohandada ja muuta. Loomulikult võib olukordi ise juurde mõelda või lasta lastel välja pakkuda (variante on palju).

Rollimängude kirjeldused

1. Kõnniteel liikumine I

Rollid: 4 tüdrukut või poissi, kellel on seljas koolikotid;

1 laps, kes mängib vanemat inimest

2 - 4 last, kes mängivad autosid

Vahendid: Liiklusvankri materjalid, millede abil on tehtud tänav: sõidutee ja kõnniteed

Olukord: Autod sõidavad teel. Lapsed tulevad neljakesi kõrvuti ühest kõnnitee otsast. Nad vestlevad omavahel, naeravad; vahel tõuklevad. Lapsed ei pane tähele, et vastu tuleb vanem inimene. Vanainimene peab nende pärast sõiduteele astuma, et tüdrukutest mööda saada. (Õnneks ei tulnud sel hetkel autot!)

2. Kõnniteel liikumine II

Rollid: 4 tüdrukut või poissi, kellel on seljas koolikotid;

2 - 4 last, kes mängivad autosid

Vahendid: Liiklusvankri materjalid, millede abil on tehtud tänav: sõidutee ja kõnniteed

Olukord: Autod sõidavad teel. Lapsed tulevad neljakesi kõrvuti ühest kõnnitee otsast. Nad vestlevad omavahel, naeravad; vahel tõuklevad. Korraga kaotab üks lastest tasakaalu ja astub sõiduteele. Samal ajal läheneb auto, mis saab õnneks viimasel hetkel pidama. Laps jääb terveks.

3. Sõidutee ületamine I

Rollid: 1 laps, kes ületab sõiduteed

2 - 4 last, kes mängivad autosid

Vahendid: Liiklusvankri materjalid, millede abil on tehtud tänav: sõidutee koos sebraga ja kõnniteed

Olukord: Autod sõidavad teel. Laps kõnnib kõnniteel, jõuab ülekäigurajani ja soovib teed ületada. Laps jääb seisma, vaatab vasakule ja paremale; veendub, et autod on seisma jäänud ning ületab sõidutee. Laps jätkab kõndimist teisel pool kõnniteed.

4. Sõidutee ületamine II

Rollid: 1 laps, kes ületab sõiduteed

2 - 4 last, kes mängivad autosid

Vahendid: Liiklusvankri materjalid, millede abil on tehtud tänav: sõidutee koos sebraga ja valgusfooriga ning kõnniteed

Olukord: Autod sõidavad teel. Laps kõnnib kõnniteel, jõuab ülekäigurajani ja soovib teed ületada. Laps jääb seisma ja ootab foori rohelist tuld. Enne tee astumist vaatab laps vasakule ja paremale; veendub, et autod on seisma jäänud ning ületab sõidutee. Laps jätkab kõndimist teisel pool kõnniteed.

5. Sõidutee ületamine III

Rollid: 1 laps, kes ületab sõiduteed

2 - 4 last, kes mängivad autosid

1 laps, kes mängib opratiivautot

Vahendid: Liiklusvankri materjalid, millede abil on tehtud tänav: sõidutee koos sebra ja valgusfooriga ning kõnniteed

Olukord: Autod sõidavad teel. Laps kõnnib kõnniteel, jõuab ülekäigurajani ja soovib teed ületada. Laps jääb seisma ja ootab foori rohelist tuld. Roheline tuli süttib, kuid siis kuuleb laps sireeni häält. Laps jääb seisma ning laseb operatiivsõidukil ära sõita. Enne tee astumist vaatab laps vasakule ja paremale; veendub, et sõiduteed on ohutu ületada ning ületab sõidutee. Laps jätkab kõndimist teisel pool kõnniteed.

6. Sõidutee ületamine IV

Rollid: 1 laps, kes ületab sõiduteed

2 - 4 last, kes mängivad autosid

1 laps, kes mängib bussi

Vahendid: Liiklusvankri materjalid, millede abil on tehtud tänav: sõidutee koos sebraga, kõnniteed ning bussipeatus

Olukord: Autod ja buss sõidavad teel. Buss peatub peatuses. Laps astub mängult bussist välja. Laps ootab, kuni buss peatusest lahkub ning läheb üle sõidutee. (Vt Sõidutee ületamine I.)

7. Maanteel liikumine

Rollid: 2 last, kes kõnnivad maanteel
2 - 3 last, kes mängivad autosid
1 laps, kes mängib bussi

Vahendid: Liiklusvankri materjalid, millede abil on tehtud maantee

Olukord: Autod ja buss sõidavad maanteel. Lapsed kõnnivad maantee vasakpoolisel teepeenral hanereas.

8. Parklas

Rollid: 2 last, kes mängivad sõpru
4 last, kes mängivad parkivaid autosid

Vahendid: Liiklusvankri materjalid, millede abil on tehtud parkla

Olukord: Parklas seisavad autod. Üks lastest on ühel pool parklat, teine teisel pool. Lapsed märkavad üksteist ja lehvitavad tervituseks. Üks lastest tormab parklas autode vahelt teise lapse poole. Õnneks ei tule sel hetkel ühtegi autot ning sõbrad saavad kokku.

9. Autoga sõitmine

Rollid: 1 laps, kes hakkab autosse istuma
1 laps, kes mängib autot

Vahendid: must lai pael turvavööks, turvapadi

Olukord: Auto seisab õues. Laps istub autosse, sätib turvapadja korralikult ning kinnitab turvavöö. Auto hakkab sõitma.

10. Jalgrattaga sõitmine

Rollid: 1 laps, kes hakkab jalgrattaga sõitma
Vahendid: jalgratas, jalgrattakiiver

Olukord: Laps tuleb jalgrattaga, asetab selle seisma. Laps võtab jalgratturi kiivri, kontrollib selle sobivust ning kinnitab rihmad. Laps alustab jalgrattaga sõitu.

8.2. ÕIGED JA VALED VÄITED

Kooli hakkan minema varakult. (Õige)

Maanteel kõnnin parempoolsel teepeenral. (Vale. Maanteel kõnnin vasakpoolsel teepeenral.)

Sõidutee ületan üle sebra kõndides. (Õige)

Kannan helkurit ilu pärast. (Vale. Kannan helkurit, et halva nähtavuse korral või pimedal ajal oleksin sõidukijuhtidele paremini nähtav.)

Liikluses olen alati tähelepanelik. (Õige)

Sõidutee ületan alati joostes. (Vale. Sõidutee ületan kõndides.)

Sõpradega mängin palli sõidutee ääres. (Vale. Sõpradega mängin palli mänguplatsil.)

Ristmikul ületan sõidutee foori rohelise tulega. (Õige)

Ülekäigurajal pean olema tähelepanelik. (Õige)

Autoga sõites kinnitan alati turvavöö. (Õige)

Kui oskan rattaga hästi sõita, võin sõita ka sõiduteel. (Vale. Rattaga võib sõita sõiduteel siis, kui olen vähemalt 10-aastane ja oman juhiluba.)

Jalgrattaga sõites kannan alati kiivrit. (Õige)

Rulluiskude ja tõukerattaga võin sõita ka sõiduteel. (Vale. Nendega võin sõita kõnniteel.)

Enne sõidutee ületamist vaatan vasakule ja paremale. (Õige)

Kelgutan ja suusatan alati sõiduteest kaugemal. (Õige)

Lumevalli tagant olen autojuhile nähtav. (Vale. Lumevalli tagant ei näe autojuht mind.)

Liiklusmärgid aitavad liigelda. (Õige)

Ümmargused punase äärega liiklusmärgid on keelumärgid. (Õige)

Maanteel lähen üle tee sealt, kus on hea nähtavus tee mõlemale poole. (Õige)

Jalgrattaga sõites kannan tumedaid riideid. (Vale. Jalgrattaga sõites kannan heledaid riideid või helkurvesti.)

Kõnniteel võin kõndida sõpradega kasvõi viiekesi reas. (Vale. Kõnniteel arvestan teiste liiklejatega, kõnnin paari- või kolmekaupa reas.)

Hoiatusmärgid annavad juhile teada võimalikust ohust. (Õige)

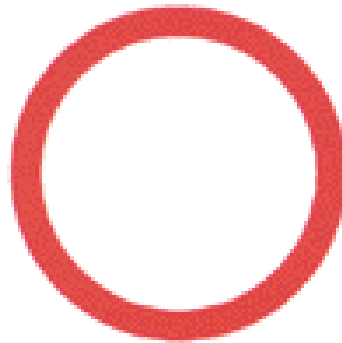
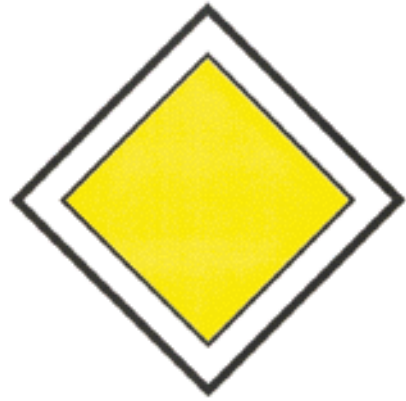
Õnnetuse korral jooksen kiiresti õnnetuskohast minema. (Vale. Õnnetuse korral hindan kiiresti olukorda ning helistan hädaabinumbri 112.)

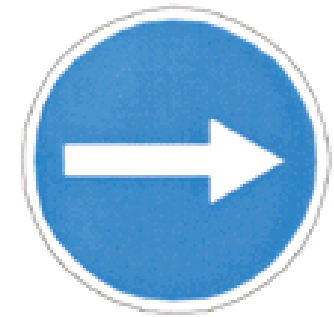
Halva nähtavuse korral ja pimedal ajal peavad jalgrattal põlema ees ja taga valged tuled. (Vale. Ees peab põlema valge ja taga punane tuli.)

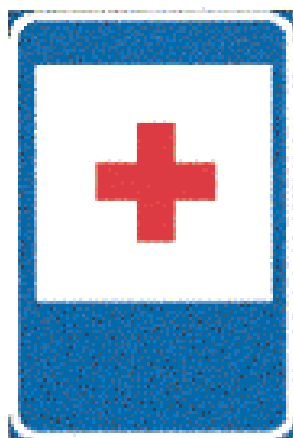
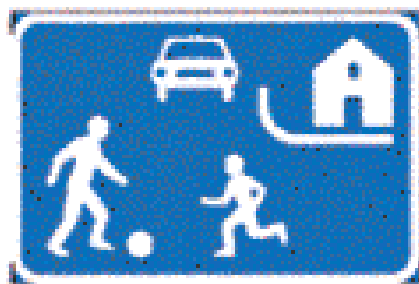
VÄITEID VÕIB JUURDE MÕELDA, KOHANDADA VASTAVALT LASTE VANUSELE.

8.3. LIIKLUSMÄRGID

 Politsei	 Esmaabi	 Tankla	 Ühesuunaline tee.	 Ühesuunalise tee lõpp.	 Peatu ja anna teed
 Kohustuslik sõidusuund	 Jalgtee	 Jalgrattatee	 Jalgratta- ja jalgtee	 Anna teed	 Peatee

8.4. LIIKLUSMÄRKIDE KAARDID

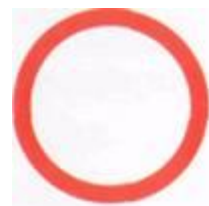
Käigu
keeld

Sissesõidu
keeld

Jalgratta
sõidu keeld

Sõidu
keeld

Samaliigiliste
teede
ristmik

Teetööd

Jalakäijad

Ristumine
jalgrattateega

Ristumine
kõrvalteega

Ees on reguleerimata
ülekäigurada

Lapsed

Tõkkepuuta
raudtee-
ülesõidukoht

Reguleerimata
ülekäigurada

Parkla

Õueala

Õueala lõpp

8.5. TEGEVUSTE KIRJELDUSED

KÖNNID KÖNNITEEL
JA RÄÄGID TELEFONIGA.
HAKKAD MINEMA ÜLE TEE, KUID
UNUSTAD AUTOSID VAADATA.
EHMUD, SEST AUTO
PIDURDAS ÄKKI.
ÕNNEKS JÄID TERVEKS.

OLED ÜLEKÄIGURAJA JUURES.
VAATAD, ET SÕIDUTEE
ÜLETAMINE OLEKS OHUTU.
ÜLETAD SÕIDUTEE.

MÄNGID SÕPRADEGA
SÕIDUTEE ÄÄRES PALLI.
ÄKKI VEEREB PALL TEELE.
SA EI LÄHE ENNE PALLILE JÄRELE,
KUI OLED KINDEL,
ET AUTOT EI TULE.

ÄRKAD HOMMIKUL HILJA.
OLED KOOLI HILJAKS JÄÄMAS.
KIIRUSTAD RUTTU KOOLI.

PLAANID MINNA
JALGRATTAGA SÕITMA.
PANED SELGA HELKURVESTI
JA PÄHE KIIVRI.

NÄED, ET ON
JUHTUNUD
LIIKLUSÕNNETUS.
KUTSUD TELEFONI TEEL ABI.

OLED POLITSEINIK.
MÕÕDAD AUTODE
SÕIDUKIIRUST.
PEATAD AUTO, MILLE JUHT
ÜLETAS LUBATUD KIIRUST.

VÄLJUD BUSSIST.
OOTAD, MILLAL BUSS ÄRA SÕIDAB.
LÄHED ÜLE SÕIDUTEE.

ON TALV.
VÄLJAS ON KÜLM.
TEE ON LIBE.
SUL ON RASKE KÕNDIDA.
PEAD OLEMA ETTEVAATLIK.

HAKKATE AUTOGA LINNA SÕITMA. ISTUD AUTOSSE JA KINNITAD TURVAVÖÖ.	SÕIDAD RATTAGA. EESPOOL JALUTAB NAINE KOERAGA. LÄHEMALE JÕUDES ANNAD SIGNAALI, ET NAD SIND TÄHELE PANEKSID.	LÄHED RULLUISKUDEGA SÕITMA. PANED PÄHE KIIVRI JA KÄTELE - JALGADELE KAITSMED. SÕIDAD RULLUISKUDEGA.
LÄHED TÕUKERATTAGA SÕITMA. PANED PÄHE KIIVRI JA KÄTELE - JALGADELE KAITSMED. SÕIDAD TÕUKERATTAGA.	OLED JUBA SUUR LAPS JA LÄHED OMA VÄIKSEMA ÕE VÕI VENNAGA MÄNGUVÄLJAKULE. HOIAD TAL KÄEST KINNI. VAHEPEAL VÄIKSEM SIKUTAB KÄEST, KUID SA EI LASE LAHTI.	OLED ÜKSI LINNAS JA EKSID ÄRA. PÖÖRDUD TÄISKASVANU POOLE, ET TA AITAKS SUL KODUTEE LEIDA.
SÕIDATE SÕBRAGA RATASTEGA. SÕBER KUKUB RATTASSEL JA SAAB NATUKE HAIGET. LOHUTAD OMA SÕPRA.	KÕNNID TÄNAVAL JA MÄNGID TELEFONIS MÄNGU. ÄKKI PÕRKAD VASTUTULEVA INIMESEGA KOKKU. PALUD VABANDUST, PANED TELEFONI ÄRA JA KÕNNID EDASI.	LÄHED RATTAGA SÕITMA. ENNE KONTROLLID RATTASSEL KORRASHOITU. KAS KUMMID ON TÄIS? KAS PIDURID TÖÖTAVAD? KAS KELL TÖÖTAB?

MIS ON SÕIDUTEE?

MIS ON KÕNNITEE?

KES ON LIIKLEJA?

KUIDAS KÄITUD
KOOLITEEL?

MISSUGUNE FOORITULI
LUBAB ÜLETADA TEED?

KUIDAS ÜLETAD
SÕIDUTEETEE?

NIMETA FOORITULED.

MIDA TÄHENDAVAD
FOORITULED?

MISSUGUSED
AUTOD SÕIDAVAD
VILKURITEGA?

MIKS SÕIDAVAD
OPERATIIVAUTOD
VILKURITEGA?

KUIDAS KUTSUD ABI,
KUI ON JUHTUNUD
ÕNNETUS?

ÜTLE
HÄDAABI NUMBER.

KUIDAS ÜLETAD
SÕIDUTEET, KUI OLED
BUSSIST VÄLJUNUD?

MIKS ON
HELKUR VAJALIK?

MILLISED OHUD ON
TALVISEL TÄNAVAL?

NIMETA 3 OHTLIKKU
LIIKLUSOLUKORDA.

MIKS PEAB
KASUTAMA AUTOS
TURVAVARUSTUST?

MIS KAITSEB
JALGRATTURIT?

KUS TOHIB
RATTAGA SÕITA?

KES TOHIB RATTAGA
SÕIDUTEEL SÕITA?

NIMETA 5
LIIKLUSVAHENDIT.

NIMETA
5 LIIKLUSMÄRKI.

MIDA TÄHENDAB
„REGULEERITUD
ÜLEKÄIGURADA“?

KUIDAS PEAB
KÄIMA MAANTEEL?

MIKS PEAB
MAANTEEL KÄIMA
AUTODELE VASTU?

KUIDAS KINNITAD
HELKURI?

MIKS JUHTUVAD
LIIKLUSÕNNETUSED?

MIKS PEAB JALGRATTUR
KANDMA HELEDAT
RIIETUST VÕI
HELKURVESTI?

MIKS ON VAJA
LIIKLUSMÄRKE?

KUIDAS KÄITUN
LIIKLUSES?

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30